

Рівненський державний гуманітарний університет

Факультет філології

Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

Дипломна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

**СКЛАДНІ СЛОВА В ЕЛЕКТРОННИХ РЕГІОНАЛЬНИХ
МЕДІАТЕКСТАХ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ
ПРЕДСТАВЛЕННЯ**

Виконала студентка VI курсу групи У-61

спеціальності 014 Середня освіта

(Українська мова і література)

Зич Олена Валеріївна

Керівник – канд. філол. наук, доц. Гаврилюк

Наталія Володимирівна

Рецензент – д-р філол. наук, проф. Мединська

Наталія Миколаївна

Рівне – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДНИХ СЛІВ	9
1.1. Поняття про складні слова та шляхи їх виникнення	9
1.2. Способи творення складних слів у сучасній українській мові ...	13
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИХ СЛІВ	20
2.1. Способи творення складних слів	21
2.1.1. Основоскладання	21
2.1.2. Словоскладання	27
2.1.3. Аббревіація	29
2.2. Випадки порушення орфографічних норм у місцевій пресі	34
РОЗДІЛ 3. СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИХ СЛІВ	36
3.1. Професійно-виробничі та науково-технічні поняття	36
3.2. Назви осіб	47
3.3. Сфера побуту і довкілля	51
3.4. Суспільно-політичні поняття	52
3.5. Мистецькі та інтелектуальні поняття	54
3.6. Сфера інформаційно-комунікаційних технологій	55
3.7. Релігійні поняття	56
3.8. Сфера фізкультури та спорту	57
3.9. Назви об'єктів флори і фауни	57
3.10. Назви понять, що позначають відтінки кольорів	57
3.11. Темпоральні поняття	57
РОЗДІЛ 4. СКЛАДНІ СЛОВА У ЛЕКСИКОГРАФІЧНІЙ ОРФОГРАФІЧНІЙ ТРАДИЦІЇ.....	59
4.1. Теоретичні засади створення орфографічного словника	

складних слів.....	59
4.2. Аналіз сучасних орфографічних словників.....	61
4.3. Структура словникової статті.....	71
4.4. Орфографічний словник складних слів.....	72
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	91

ВСТУП

Актуальність дипломної роботи. Словотворення – одне з найбагатших джерел поповнення лексичного складу української мови. Воно органічно пов'язане з живими процесами розвитку лексики. У мові сучасних ЗМІ словотворення посідає значне місце і є особливо продуктивним в останнє десятиліття, адже дуже часто з'являється потреба у висловленні двох ідей однією лексемою. «Серед новоутворень складні номінації охоплюють досить об'ємний і всезростаючий шар лексики сучасної української літературної мови» [13, с. 26]. Складні деривати мають специфічні семантико-структурні ознаки, певні стилістичні характеристики й певні особливості функціонування. Лінгвістика має давні традиції з вивчення складних слів. Чимало вчених здійснювало спроби опису цих одиниць із погляду історії виникнення та розвитку, словотвірної структури та семантики, їхнього функціонування та призначення в тексті. Проте ще досі лишаються дискусійні питання щодо тлумачення понять «складне слово», процесів появи складних слів, а також особливості мови сучасних місцевих ЗМІ, які виробляють мовні стандарти та формують мовні смаки читачів. Цим і зумовлена актуальність обраної теми.

Актуальність дослідження складних слів, утворених внаслідок словоскладання, пов'язана з потребою виокремлення єдиних критеріїв для визначення статусу юкстапозитних та композитних утворень і вивчення структурно-семантичних особливостей цих лексичних одиниць. Відомий дослідник О. А. Стишов відзначає, що «мова українських мас-медіа віддзеркалює стан сучасної української мови, відбиваючи її багатофункціональність, ступінь інтелектуалізації, оновлення та стилістичне перегрупування словника» [62, с. 12]. Тому важливими питаннями залишаються структурні та семантичні характеристики складних одиниць, які активно творяться в мові сучасних місцевих мас-медіа. Важливим питанням також є різна варіативність написання складних лексем та вживання у публіцистиці слів з елементами розмовного стилю.

Не менш значущим питанням є також дослідження нормативних написань нових складних лексичних одиниць, чим і зумовлена актуальність і популярність української орфографії. Важливим чинником підвищеної уваги до українського правописного словникарства є затвердження у 2019 році нової редакції українського правопису. Тому створення нових орфографічних словників, які максимально охопили б найуживаніші і найновіші складні лексичні одиниці є вкрай необхідним та актуальним для української лексикографії.

У вітчизняній лінгвістиці складні слова розглядалися у різних аспектах: досліджувалися питання історії виникнення і формування композитів (М. Я. Плющ [50], С. П. Самійленко), словотвірна структура й семантика складних слів сучасної української мови (Н. Ф. Клименко [31]), процеси утворення композитів як один зі способів формально-граматичної реалізації семантичної структури речення (К. Г. Городенська [13]), складні терміни (Л. С. Гончаренко, В. С. Марченко [40]), аббревіатури (К. Л. Тронь [65], М. Г. Середюк [57], Л. М. Бойченко [5], Н. Ф. Клименко [24], А. М. Нелюба [47], Р. С. Микульчик [43], С. М. Климович [33] та ін.). Праці українських мовознавців, в яких характеризується історія виникнення, структура, морфемна будова, семантика складних слів, процеси творення, відмежування від одиниць інших рівнів мови: Л. Є. Азарова [2; 3], Л. А. Булаховський [6], В. О. Горпинич [14; 15], Н. С. Родзевич [54]. Функціонуванням композитів і юкстапозитів у художніх текстах цікавилися М. Т. Доленко [19], Л. П. Павленко [48], О. М. Рудь [55], Н. М. Сологуб [60; 61]. Л. А. Радомська займалася вивченням обсягу поняття «юкстапозит» у сучасному мовознавстві [53]. А. А. Дем'янюк [18] розглянула найважливіші аспекти дослідження композитів в українській лінгвістиці, зокрема різні підходи до розуміння природи складних слів та способів їх утворення. І. Я. Мислива-Бунько проаналізувала теоретичні аспекти вивчення складних слів в українській лінгвістиці, зокрема теоретичні вчення українських лінгвістів про складні слова. Вказала, що «загалом сформувалося два підходи до тлумачення способів творення складних лексем: традиційний і нетрадиційний» [45]. Дослідники Т. А. Коць [35], О. А. Стишов [62],

О. А. Мітчук [46], О. М. Турчак [67], Н. О. Попова [51], Л. В. Туровська [66] та ін., досліджуючи лексику сучасних ЗМІ, принагідно звертають увагу на структурно-складні загальноживані одиниці, неологізми, запозичення, okazіоналізми. Проблему класифікації іменникових юкстапозитів розглянула В. Куценко [37].

Найбільш повне і найґрунтовніше дослідження в українському мовознавстві, в якому описується природа складних слів, – праця Н. Ф. Клименко «Словотворча структура і семантика складних слів сучасної української літературної мови» [31].

Складними словами в концепції Н. Ф. Клименко визнано композити, юкстапозити та аббревіатури. Дослідниця визначила юкстапозицію як «складання кількох оформлених слів або форм слів, для яких характерне поєднання двох чи більше компонентів без сполучних голосних і проілюструвала її такими словами: *інженер-механік, цьогорічний*» [25, с. 150]. Підхід, запропонований дослідницею, ґрунтується на «співвіднесенні дволексемних утворень із різними типами словосполучень» [31, с. 40-41]. У визначенні словотвірної структури юкстапозитів і поділі їх на підтипи Н. Ф. Клименко використала «прийом розгортання складних слів у словосполучення» [31].

«Термін «композит» в українському мовознавстві використовується у широкому і вузькому розумінні. У першому випадку композити трактуються як складні слова, утворені з двох або кількох слів, основ чи коренів, об'єднаних в одну лексичну одиницю, яка набула формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова; у другому – як складні слова, утворені основоскладанням» [53, с. 1]. Саме в останньому зі значень термін композит найчастіше використовується в сучасному мовознавстві у працях В. О. Горпинича [14, с. 97], І. І. Ковалика [34, с. 78], Н. С. Родзевич [54, с. 18] та інших. Отже, наявні досить вагомі дослідження та різноманітні погляди науковців, що стосуються складних лексем та їх функціонування в мові ЗМІ на сучасному етапі.

Попри незаперечні теоретичні й практичні напрацювання лінгвістики у вивченні цього явища, всі вищезазначені питання є актуальними і важливими для

української мови, адже проблема складних слів у мові сучасної публіцистики до сьогодні не є остаточно розв’язаною.

Мета дослідження – виявити структурно-граматичні та семантичні особливості складних слів у мові сучасної преси Рівненщини, здійснити їх лексикографічний опис (за матеріалами інтернет-порталів «Рівне вечірне», «OGO. ua», «Вісті Рівненщини»).

Мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати основні підходи до вивчення складних слів в українській мові.
2. З’ясувати структурно-граматичні особливості складних дериватів .
3. Описати способи словотворення складних слів.
4. Висвітлити семантичні особливості та виявити основні тенденції вживання складних слів у мові ЗМІ Рівненщини.
5. Схарактеризувати основні орфографічні словники української мови, проаналізувати складні слова у їхньому реєстрі.
6. За матеріалами дослідження укласти орфографічний словник складних слів відповідно до правил правопису 2019 р.

Об’єкт дослідження: складні слова (композиції, юкстапозиції, аббревіатури), що функціонують у мові сучасних ЗМІ Рівненщини.

Предмет роботи: структура і семантика складних слів, їхнє лексикографічне представлення (за матеріалами інтернет-порталів «Рівне вечірне», «OGO. ua», «Вісті Рівненщини»).

Методи дослідження. Специфіка об’єкта і мета дослідження зумовили використання як основного описового методу (опис способів словотвору і семантичних груп складних слів), а також методу компонентного аналізу (з’ясування значення складних слів).

Наукова новизна роботи. Вперше проаналізовано складні слова, уживані в мові електронних видань Рівненщини, з огляду на їхні структурно-граматичні, семантичні характеристики, а також, на відмінну від відомих раніше результатів, виявлено орфографічні помилки у сучасній місцевій пресі.

Практичне значення. Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для використання в лекційних і практичних курсах із сучасної української літературної мови та практикуму з української мови. Матеріали роботи можуть бути використані для написання методичних посібників для студентів філологічних факультетів та укладання словників. Вперше укладено орфографічний словник складних слів (420 реєстрових одиниць) за правилами нової редакції українського правопису. Цей словник стане в нагоді усім, хто працює з текстами, вивчає українську мову.

Апробація результатів дослідження. Найвагоміші теоретичні та практичні результати роботи обговорено на засіданнях неографічної лабораторії «NEOLEX-Рівне» та щорічній звітній науково-практичній конференції викладачів, співробітників, докторантів, аспірантів та студентів Рівненського державного гуманітарного університету. За результатами дослідження опубліковано статтю (Зич О. Складні слова у мові регіональних ЗМІ. *Лінгвістичні студії молодих дослідників: зб. наук. пр.* Рівне : РДГУ, 2019. Вип. 10. С. 47–54.). Укладений орфографічний словник складних слів опубліковано в фейсбуці на сторінці публічної групи «Українська філологія РДГУ».

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, (73 позиції). Основну частину викладено на 90 сторінках. Загальний обсяг дипломної роботи – 97 с .

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДНИХ СЛІВ

1.1. Поняття про складні слова та шляхи їх виникнення

На сьогоднішній день українська мова активно розвивається в умовах інформаційного простору, глобалізації, а також різних лінгвістичних процесів та змін. Тому мова масмедіа стрімко поповнюється складними дериватами, які вживаються з метою передати декілька понять в одному складноскороченому слові.

В енциклопедії з української мови наявне таке визначення складного слова: «складне слово – похідне слово, утворене способом основоскладання чи словоскладання, що має не менше ніж дві основи» [69, с. 625]. У сучасному мовознавстві кожен з науковців по-різному трактує термін «складне слово» (див. табл. 1.1), адже дослідники вбачають у ньому різну сутність та вкладають в неї різноманітні характеристики, зокрема, І. Я. Мислива-Бунько виокремлює такі:

- «а) морфемна структура слова (наявність двох чи більше кореневих морфем, самостійних слів чи скорочених лексем);
- б) спосіб творення;
- в) семантична єдність компонентів складання;
- г) співвіднесеність складного деривата з синтаксичною структурою (словосполученням, реченням)» [45, с. 1].

Таблиця 1.1

Визначення терміна «складне слово»

№ п/п	Тлумачення	Автор, джерело
1.	Складне слово – похідне слово, утворене способом основоскладання чи словоскладання, що має не менше ніж дві основи [с. 555].	Клименко Н. Ф. Складне слово / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.] – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» імені М. П. Бажана, 2000. – 752 с.
2.	Складне слово – слово утворене поєднанням двох або більше основ (коренів) [с. 157].	Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – Київ : Либідь, 2001. – 222 с
3.	Складне слово являє собою новотвір, що виник внаслідок складання двох (або більше) окремих слів, основ або коренів, новотвір, що становить не тільки семантичну, а й структурну єдність [с. 12].	Родзевич Н. С. Про будову складних слів у сучасній українській мові / Н. С. Родзевич // Українська мова в школі. – 1952. – № 6. – С. 10 – 19.

№ п/п	Тлумачення	Автор, джерело
4.	Складне слово – це таке слово, яке утворене з основ із реальним значенням лексичного цілого, значення якого є простою сумою значень його компонентів, але в той же час не змінює лексичних значень останніх, а, навпаки, виростає з них, перетворюючи їх у складі частини якісно нової лексичної одиниці [с. 18].	Доленко М. Т. Складні прикметники в сучасній українській мові / М. Т. Доленко // Українська мова в школі. – 1956. – № 1. – С. 18 – 25.
5.	Складне слово – це слово, утворене з двох або кількох слів, основ чи коренів, об'єднаних в одну лексичну одиницю, яка набула не тільки формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова, а й структурну єдність [с. 160].	Кротеви́ч Є. В., Родзеви́ч Н. С. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротеви́ч, Н. С. Родзеви́ч. – Київ : Вид. АН УРСР, 1957. – 236 с.
6.	Складне слово – це лексичне утворення, сформоване за внутрішніми законами розвитку мови внаслідок об'єднання двох чи кількох слів, основ чи коренів, які вступають у синтаксичні зв'язки і зберігають свої лексичні значення, у зв'язку з чим складне слово позначене відносно структурно-семантичною єдністю; це утворення, яке залежно від більшої чи меншої міри злиття в ньому компонентів, наближається, з одного боку, до простого слова, а з другого – до словосполучення [с. 45].	Азарова Л. Є. Складання як один із способів словотвору : [монографія] / Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : УНІВЕРСУМ. – 2005. – 123 с.

Проаналізувавши напрацювання мовознавців, можна сформулювати таке визначення складного слова: складне слово – це лексична одиниця, утворена складанням двох чи більше повнозначних слів або їх основ чи частин та побудоване за внутрішніми законами української мови.

Складне слово у сучасній українській мові розглядають як особливі синтаксичні структури, тобто одним складним словом можна передати значення цілого словосполучення, наприклад: *який відбувся цього року – цьогорічний*. «У складному слові згортаються переважно словосполучення з сильним зв'язком компонентів (атрибутивні: *висока гора – високогірний* та дієслівно-субстантивні з об'єктними відношеннями: *збирати бавовну – бавовнозбиральний*). Лише незначна частина складних слів співвідноситься з предикативними сполученнями, в яких представлені суб'єкт дії і сама дія: *болиголов, перекотиполе, тракторопрохідний*» [69, с. 625]. Такі деривати свідчать про те, що складне слово при творенні опирається на найближчу до слова номінативну одиницю мови – словосполучення і можуть поєднуватися сурядним і підрядним зв'язком.

Зокрема, у «Курсі сучасної української літературної мови» М. А. Жовтобрюха, Б. М. Кулика виокремлено цих два способи:

1. «Сурядний, коли поєднуються рівноправні основи (*зубробізон, мовно-літературний, робітничо-селянський, темно-синій*);
2. Підрядний, при якому одна основа синтаксично залежить від другої (*миловар, життєпис, вагоноремонтний, сизокрилий, густонаселений*)» [21, с. 96].

Послуговуючись цим дослідженням, варто зазначити, що в аналізованих місцевих виданнях обидва типи зв'язку властиві прикметникам та іменникам. Наприклад, *аквамариново-смарагдовий, попит-пропозиція, вокально-хореографічний* (Вісті Рівненщини), *лікувально-діагностичний, плодово-ягідний, спортивно-бальний* (OGO. ua) – складні слова поєднуються сурядним зв'язком; *водопостачання, землевпорядкування, природоохоронний* (Рівне вечірнє), *державотворення, літакобудування* (OGO. ua) – складні лексеми поєднуються підрядним зв'язком.

В енциклопедії української мови подано результати аналізу сучасних словників щодо переваги композитів та юкстапозитів. «Серед складних слів переважають композити – їх близько 10 000, а юкстапозитів близько 1 000» [69, с. 625].

Отже, в доробку українського мовознавства наявні різноманітні погляди науковців щодо визначення поняття «складне слово», шляхів їх виникнення, характеристики та способи поєднання складних лексем. Тому, можна зробити висновок, що словотворення безпосередньо пов'язане з різноманітною діяльністю людини в суспільстві і відіграє надзвичайно важливу роль у збагаченні лексичних ресурсів сучасної української мови.

1.2. Способи творення складних слів у сучасній українській мові

Словниковий склад української мови збагачується в основному за рахунок утворення нових слів на базі і з використанням того мовного матеріалу, яким послуговується мова. В українській мові наявні такі способи творення складних слів: основоскладання (композити), словоскладання (юкстапозити), аббревіатури.

Основоскладання – найпродуктивніший спосіб творення складних слів, особливо поширений у мові сучасних ЗМІ. В енциклопедії української мови подається таке визначення: «основоскладання (композити) – це спосіб творення складних слів в сучасній українській мові, що полягає у поєднанні основ за допомогою сполучних **о** (*тонкошкірий*), **е** (*буревій*), **и** (*прудивус, чотириповерховий*) та деяких інтерфіксальних морфем: **-ох** (*двохатомний*), **-ою** (*троюрідний*)» [69, с. 466].

В. О. Горпинич виокремлює три різновиди основоскладання:

- «а) утворення похідних слів на основі сурядного поєднання окремих слів: *лісостеп*;
- б) утворення похідних слів із словосполучень: *сільське господарство – сільськогосподарський*;

в) утворення похідних зі слів, які безпосередньо не поєднуються у словосполучення: *пароплав, фотоательє, паровоз*» [14, с. 89].

Вагомий внесок у розвиток вчення про композити зробила Н. Ф. Клименко. Дослідниця вважає, що «10% словникового складу української мови становлять складні слова і більшість із них утворені способом основоскладання» [32, с. 67]. Тому, звертаючи увагу на таку статистику, варто зазначити, що в аналізованій місцевій публіцистиці спосіб основоскладання є найбільш активним і переважає над іншими. Було виявлено 195 складних лексем утворених саме композицією.

Н. Ф. Клименко виокремила вісім видів словосполучень, співвідносних із іменниками-композитами: «дієслівно-іменникове: *книголюб, крутивус*; прикметниково-іменникове: *плосконіс, чорнокорінь*; числівниково-іменникове: *восьмирічка*; займенниково-іменникове: *всесвіт*; прислівниково-дієслівне: *легковір*; дієслівно-дієслівне: *жмикрут* (один лише приклад); прикметниково-прикметникове: *голодранець* (один лише приклад); іменниково-іменникове: *лавровишня, лісостеп*. Усі наведені різновиди композитів утворюються на основі елементарного порівняння або вказівки на поєднання двох різних явищ» [26, с. 85]. Також Н. Ф. Клименко стверджує, що «спершу виникло словоскладання, далі на його ґрунті сформувалося основоскладання, якому властивий більший ступінь зв'язку між компонентами слова» [32, с. 91].

О. С. Шевчук виокремила ознаки, які властиві основоскладанню: «поєднання основ (а не слів); наявність інтерфіксів; основа на приголосний приєднується до другого компонента за допомогою сполучних голосних (*працездатність, прапороносець*); основа на голосний сполучається з другим компонентом без інтерфікса (*кінофільми*); основоскладання може супроводжуватися суфіксацією (*чорноморець, рідколісся, гуртожиток*)» [73, с. 80].

Композиція – це один із найпродуктивніших способів українського словотвору, який стрімко розвивається та активно використовується як у пресі, так і в мові загалом.

У словниках друге місце у словотворенні належить словоскладанню, яке досить популярне у місцевій пресі, особливо під час творення складних назв осіб певної професійної діяльності. В енциклопедії української мови подається таке визначення: «словоскладання (юкстапозити) – це спосіб словотворення дво- або кількакореневих похідних – *юкстапозитів* шляхом поєднання окремих слів чи словоформ. Словоскладання найчастіше використовується для творення складних прислівників (*щовечора, якнайзручніше*), досить характерне для іменників (*бета-проміння, теплохід-криголам*) і мало для прикметників, виступаючи в них як засіб стилістичного посилення або уточнення значення певної ознаки (*радий-радісінський*)» [69, с. 639]. Варто зазначити, що в аналізованих місцевих масмедіа прислівників та прикметників-юкстапозитів взагалі не було виявлено. В мові публіцистики найчастіше вживаються іменники-юкстапозити, їх було зафіксовано 115.

У своїх працях Н. Ф. Клименко юкстапозицію тлумачить як «складання кількох оформлених слів або форм слів, для яких характерне поєднання двох чи більше компонентів без сполучних голосних (*інженер-механік, поцейбічний, цьогорічний, альфа-проміння, так-сяк, жалюгідний*) [31, с. 3]. Дослідниця також вдало зазначає, що: «На семантичну і словотвірну структуру юкстапозитів впливають: а) особливості лексичної сполучуваності слів, актуалізованих у словосполученнях; б) тип лексичних значень (*пряме, переносне, спеціальне, вільне, фразеологічне*), співвідносних зі складними словами, що походять від морфологічно простих слів; в) якісний склад лексичної семантики слів, поєднуваних у словосполучення, наявність у ньому певних семантичних компонентів, здатних оцінювати предмет чи якість дії і внаслідок цього поєднуватися з іншими компонентами значення; г) характер номінативного значення компонентів словосполучення, їх предикативність чи означуваність» [31, с. 244].

Основні способи основова складання визначила Н. С. Родзевич:

«1) морфологічний – з'єднання слів (основ або коренів) у складне слово за допомогою сполучних голосних *о* або *е* (*брунькоцвіт, самохідка, бронебійка*);

2) синтаксико-морфологічний – сполучення слів у складне слово, в основу будови якого покладено морфологічний принцип (компоненти з'єднані за допомогою голосного), а в основу змісту – синтаксичне словосполучення, яке, згодом переосмислившись та скоротившись, набуло форми складного слова і відповідно нового значення (*трудодень* ⇔ *трудовий день*, *першотравень* ⇔ *Перше травня*);

3) синтаксичний – сполучення компонентів складного слова у формі зв'язку дієслова з додатком (імперативний зворот). Такі складні слова і тепер зберігають живий синтаксичний зв'язок між компонентами. Найбільш типовим прикладом синтаксичного словоскладання в сучасній українській мові є слова, що утворилися зі сполучення дієслова в наказовій формі та іменника (*горицвіт*, *вертихвіст (ка)*, *скалозуб*, *шибайголова*);

4) нейтральний – поєднання слів у складне слово шляхом їх співположення без звичайного граматичного оформлення. Сюди належать ті складні слова, компоненти яких формально самостійні, бо перебувають у співположенні (юкстапозиції) і жодних граматичних зв'язків між собою не мають (*мати-земля*, *завод-велетень*)» [54, с. 12 – 18].

В основі кожного з наведених способів словоскладання лежать синтаксичні зв'язки компонентів. Це й дало підставу деяким дослідникам вважати, що основним принципом українського словоскладання є синтаксико-морфологічний. Способи творення складних слів, визначені Н. С. Родзевич, є дійсно характерними для української мови. Але, на мою думку, перші два способи варто було б об'єднати в один, адже вони тісно пов'язані між собою, їх розрізнення є недоцільним.

Л. Є. Азарова, вивчаючи структуру іменників-юкстапозитів, кваліфікує їх компоненти таким чином: «1) або як рівноправні в значеннєвому плані, коли такі іменники утворені зі сполучень сурядного характеру і поєднують у собі як антонімічні, так і синонімічні відношення (*південь-північ*, *ввіз-вивіз*, *розтяг-стяг*, *спогади-думи*, *стежки-доріжки*, *повторення-відтворення*); 2) або як нерівноправні, логіко залежні й синтаксичні відношення між ними послаблені.

За другої умови іменники-юкстапозити утворюються за моделлю апозитивного типу, на що вказує конкретизація одного компонента за допомогою другого (лікар-еколог, лікар-терапевт і под.) або взаємна конкретизація компонентів (інженер-технолог, штукатур-маляр)» [2, с. 82]. Також дослідниця наводить таку статистику: «В сучасних текстах, особливо наукових, простежується помітне зростання юкстапозитів. Серед досліджуваних двокомпонентних складних слів композитів – 7,5%, юкстапозитів – 0,85%, аббревіатур – 0,39%. Проведений аналіз юкстапозитів засвідчив: серед них кількісно переважають іменники-юкстапозити» [3, с. 18].

Дехто з дослідників, зокрема І. Г. Матвіяс, спосіб творення складних слів шляхом поєднання основ за допомогою інтерфіксів вважає словоскладанням. Він виокремлює два типи складних слів, які утворені:

«а) зрощенням окремих частин словосполучення в одне слово: *позаторік, трикутник*;

б) зближення елементів словосполучення: *хліб-сіль, часто-густо*» [41, с. 11 – 12].

В. О. Горпинич називає слова, утворені шляхом словоскладання, «складеними та розподіляє їх на п'ять груп: 1) редуплікація (*тихо-тихо, думав-думав, ледь-ледь*); 2) синонімічні єдності (*пане-брате, стежки-доріжки*); 3) семантичні єдності (*батько-мати, діди-прадіди, хліб-сіль*); 4) прикладкові сполучення (*місто-герой, машина-амфібія*); 5) словесно-цифрові сполучення (*Рубін-106, Елект-рон-2 (марка телевізора), Київ-10 (фотоапарат)*)» [15, с. 128].

Юкстапозиція широко функціонує у сучасному мовленні, тому у місцевій публіцистиці вона використовується, щоб розвивати певні переносні значення, позитивне або негативне ставлення, а також для позначення назв осіб нових професій.

Складні слова в українській мові творяться не лише поєднанням слів за допомогою сполучного голосного і поєднанням двох повнозначних слів, а й усиченням лексем. Такий спосіб творення складних слів кваліфікують як аббревіацію. В енциклопедії української мови подається таке визначення:

«аббревіація (лат. *abbreviatio*) – це спосіб словотворення, що розвинувся у 20 ст. і полягає в об'єднанні скорочених основ (*технічний редактор – техред*), скороченні повних основ (*медичне училище – медучилище*), а також творенні простого похідного слова шляхом довільного скорочення твірної одиниці (*магнітофон – маг*). В українській, як і в інших слов'янських мовах, аббревіація характерна здебільшого для іменників і дуже рідко використовується у прикметниках (*культпросвітний, санепідеміологічний*)» [69, с. 7]. Схожа тенденція спостерігається і в мові сучасних ЗМІ. Дуже часто вживаються іменники-аббревіатури (було виявлено 39 іменникових аббревіатур) і здебільшого вони вживаються на позначення державних, районних установ, організацій тощо, а прикметники майже не функціонують і трапляються надзвичайно рідко (було виявлено лише 1 аббревіатуру – *міськрайонний*).

Н. Ф. Клименко аббревіацію визначає як «спосіб поєднання в одному слові кількох слів, що скорочуються до кореня чи основи (*заготзерно, медсестра*), до кількох складів (*райком, лікнеп*), до окремих букв (*вуз, СРСР, КППС*) [31, с. 4], а «аббревіатура – це похідне слово, що утворюється складанням скорочених основ і буває здебільшого еквівалентною словосполученню, яке її мотивує: *ветеринарна амбулаторія → ветамбулаторія*» [24, с. 7].

С. М. Климович виокремлює такі групи аббревіатур: 1) аббревіатури, у яких усі аброморфеми мають співвідносне мотивувальне слово у вихідному словосполученні: *генплан* (генеральний план), *райветлікарня* (районна ветеринарна лікарня); 2) аббревіатури, що об'єднують аббревіатурні морфеми, співвідносні лише з деякими компонентами вихідних словосполучень: *Євроатом* (Європейське співтовариство з атомної енергії), *Укрінформ* (Українське національне інформаційне агентство); 3) аббревіатури, у яких одні аброморфеми замінені іншими: *облспоживспілка* (обласна рада споживчих кооперативних товариств), *Укрцукор* (Національна асоціація цукровиків України)» [33, с. 7].

Отже, мовознавці та дослідники, які простежують ті чи інші способи творення складних слів, а також українська енциклопедія – фіксують

переважання у сучасній українській літературній мові складних дериватів, утворених способом основоскладання (композиції). Це пов'язано з тим, що компоненти композицій поєднуються сполучним голосним, а в юкстапозитів – усталеним порядком.

В українському мовознавстві наявні різноманітні погляди науковців щодо тлумачення поняття «складне слово», адже кожен з них вкладає в нього різноманітні характеристики. В енциклопедії української мови наведені складні деривати, які свідчать про те, що складне слово при творенні опирається на найближчу до слова номінативну одиницю мови – словосполучення і може поєднуватися сурядним і підрядним зв'язком.

Вагомий внесок у розвиток вчення про складні слова зробила Н. Ф. Клименко. Загалом більшість складних слів утворюється трьома основними способами: основоскладанням, словоскладанням, аббревіацією.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИХ СЛІВ

У сучасній публіцистиці складні слова представлені переважно іменниками та прикметниками. Виявлено лише два прислівники у виданні «Рівне вечірне»: *самовільно, умовно-достроково*.

Відсотковий розподіл можна побачити на рис. 2.1.

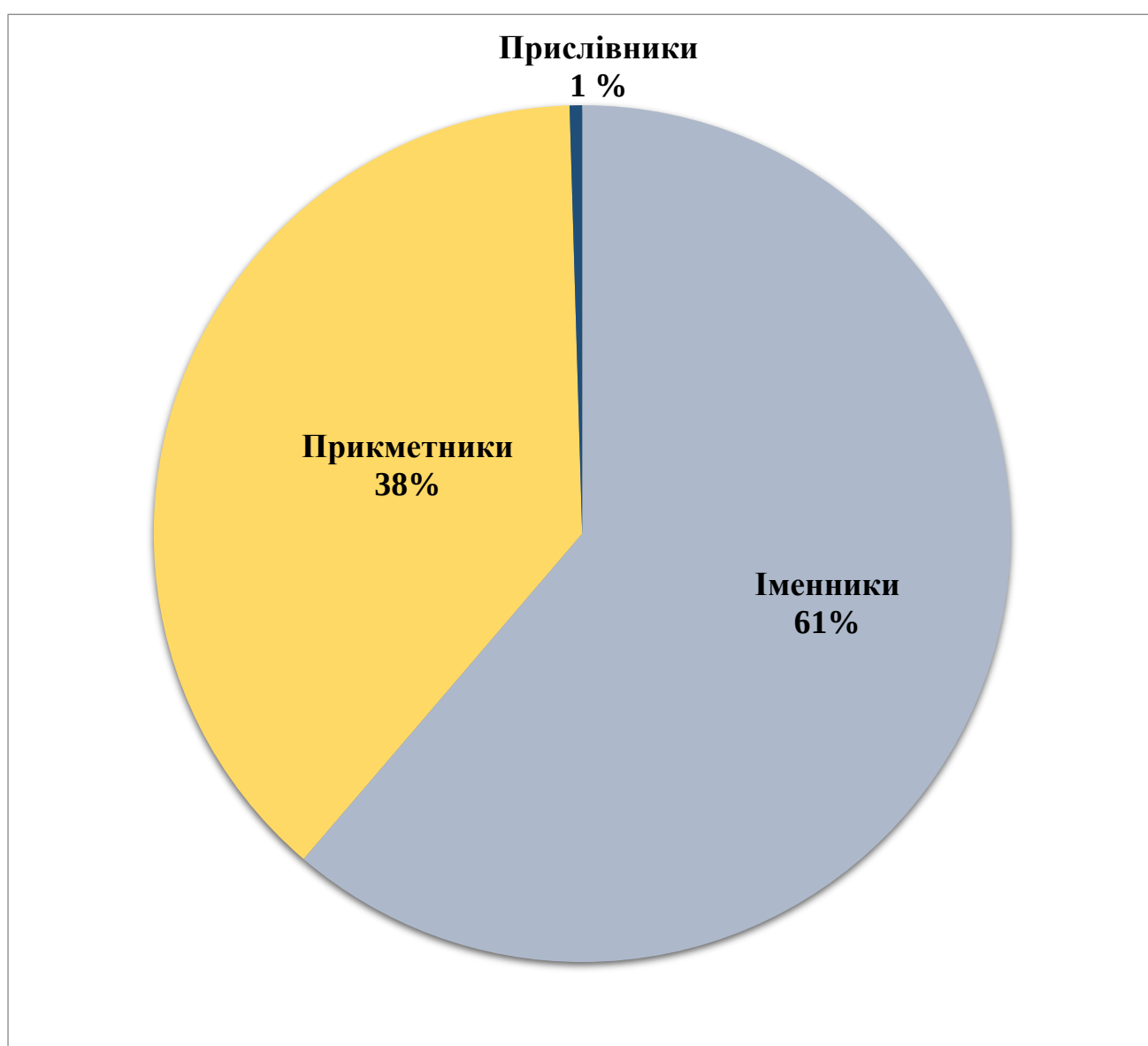

Рис. 2.1. Частиномовний розподіл складних слів

2.1. Способи творення складних слів

2.1.1. Основоскладання. Іменники переважно утворені способом основоскладання (композиції): *хитросплетіння, багатоповерхівка, домогосподарство, землевпорядкування, капіталовкладення, кольоротерапія, крововтрата, марнотратство, новобудова, рентгенографія.*

У сучасній місцевій пресі здебільшого використовуються іменники-композиції, мотивовані сполученням дієслова і залежного іменника, які позначають різноманітні абстрактні поняття: *свободолюбивість, чудотворення, скелелазіння, словосполучення*, переважно вживані у професійній діяльності: *богослужіння, державотворення, деревообробка, літакобудування, слухопротезування, судноплавство, газопостачання, книгодрукування, кровопідтікання, кровотворення, лісозаготівля.* У меншій кількості функціонують конкретні іменники, які є назвами осіб: *буриштинокопач, священнослужитель, високопосадовець, військовослужбовець, правоохоронець*; назвами приладів: *рушникосушильник, шийкосушарка*; назвами об'єктів довкілля: *сміттєзвалище, шляхопровід.*

У сучасних виданнях вживаються іменники-композиції, мотивовані сполученням двох іменників, які позначають здебільшого конкретні поняття побуту і професійної діяльності: *асфальтобетон, металодетектор, металопрофіль, склопакет, бджолосім'я, законопроект, правонаступниця, харчоблок, молокозавод.* Іменник *пасажиро-кілометр* є абстрактним поняттям, яке позначає сучасну одиницю вимірювання.

Варто виокремити незначну групу іменників-композицій, які утворилися поєднанням прикметника з іменником: *священномученик, сухофрукт.*

Небагато було виявлено іменників-композицій, утворених сполученням числівника з дієсловом чи іменником. Числівникова основа поєднується за типом підрядного зв'язку словоформ інтерфіксом **-о-** або **-и-** : *першопрохідець, п'ятиповерхівка.*

У сучасному мовознавстві виділяють проміжні способи словотворення, які наділені рисами двох способів, наприклад аббревіації і композиції, тобто скорочення основ як у аббревіатур, і сполучними голосними, як у композитів [68, с. 447]. Такі слова активно функціонують у сучасній місцевій пресі: *відеоблог, відеозвернення, відеокамера, відеореюме, відеоспостереження, електрогазоварник, електрокардіограф, електромонтажний, електростанція, енергозбереження, енергомодернізація, енергоносіє, енергосертифікат, євроінтеграційний, єврокомісія, кардіостимулятор, кіноадаптація, кінофестиваль, медіакомпанія, медіатренерка, онкогематологія, промокампанія, проморолик, термомодернізація, фізіотерапевтичний, фотовиставка, фотографія, фотохудожник, фотомайстер, фотомистецтво, фотополювання*.

В наші дні під час активного розвитку української мови у ЗМІ високої продуктивності набули компоненти відео та кіно. Варто зауважити, що деякі лінгвісти вважають їх префіксоїдами (Н. Ф. Клименко [31], С. А. Карпіловська [23]). Деякі дериватологи кваліфікують їх як компоненти складних слів (К. Г. Городенська [12]). За допомогою цих компонентів в сучасних масмедіа утворені загальномовні і спеціальні одиниці (*відеоблог, відеозвернення, відеокамера, відеореюме, відеоспостереження, кіноадаптація, кінофестиваль*), наприклад: «За словами Мат'є Ардена, обрані цього року фільми для «Ретроспективи» – кіноадаптація французьких літературних творів» (Алла Садовник «Французька весна: до Рівного їдуть відомі музиканти, режисер та фотографія із Франції», Рівне вечірнє, 29. 03. 2018 р.); «Черговий відеоблог від мера Рівного стосується актуальних питань» («Хомко закликав рівнян не повторювати прикрий досвід Києва», ОГО. ua, 18. 11. 2018 р.).

В останнє десятиліття надзвичайно активізуються іменники-композиції, утворені за допомогою компонентів іншомовного походження: **авто-, агро-, віце-, етно-, нарко-, ретро-, профі-** (*автокав'ярня, агроволокно, агрохолдинг, віце-прем'єр-міністр, етно-співачка, наркодиспансер, профі-ринг, ретро-тролейбус*). Зросла продуктивність деяких запозичених іменникових

компонентів, зокрема таких як **-терапія** (*антибіотикотерапія*). Серед іменників-комполітів простежуються слова з основою **водо-**, яка здебільшого обслуговує незапозичені основи, називаючи процеси або пристрої: *водолічильник, водопостачання*.

У текстах масмедіа все частіше використовуються неологізми, зокрема в інтернет-порталі «OGO. ua» було виявлено okazіonalіzm – *лігосмішник*, який має певне експресивне забарвлення та індивідуальний характер, адже утворений від назви телевізійного гумористичного проекту «Ліга сміху». Наприклад: «Одна з глядачок сказала, що хоче дитину від лігосмішника і запитала, хто стане сміливцем» («Стрілянина, Істанбул і «сокіабле»: Як жартували зірки гумору», OGO. ua, 13. 02. 2019 р.).

У сучасних електронних засобах масової інформації серед складних прикметників найпродуктивнішим способом творення є основоскладання: *внутрішньобудинковий, низькокалорійний, чужорідний*. Встановлено, що прикметники-комполіти вживаються у мас-медіа набагато частіше порівняно з іменниками.

У мові української публіцистики трапляються складні одиниці, утворені поєднанням трьох твірних основ (багатокомпонентні): *архітектурно-містобудівний, водопровідно-каналізаційний, весняно-літньо-осіннє*.

Більшість прикметників-комполітів утворено поєднанням двох прикметникових синтаксично рівноправних основ: *аграрно-економічний, адміністративно-побутовий, дорожньо-транспортний, організаційно-методичний, спортивно-оздоровчий, театральнo-продюсерський, урбаністично-мистецький, фінансово-господарський, цивільно-правовий, шляхово-будівельний*. Варто виокремити словотвірний тип, що об'єднує комполітні прикметники, які визначають певну характеристику, якість, належність до чогось: *професійно-компетентний випускник, корупційно-олігархічний клан* та прикметники-комполіти зі значенням кольору: *аквамариново-смагдовий, жовто-блакитний, чорно-білий*.

Найчастіше такі прикметники позначають:

а) сферу, напрям, спосіб певних дій, процесів і творяться за допомогою суфікса **-н-** (аматорсько-академічне виховання; військово-космічні сили; воєнно-ідеологічна підготовка; національно-патріотичне виховання; нейтронно-фізичний процес; механіко-біологічна переробка; повітряно-крапельний шлях; ремонтно-реставраційні роботи; судово-медична експертиза; тактико-технічна підготовка), **-льн-** (медико-соціальна реабілітація; планово-попереджувальний ремонт), **-ськ-** (постановчо-продюсерська діяльність).

б) поняття, які означають професійні об'єднання, різноманітні центри, комплекси та утворюються за допомогою суфіксів **-н-** (водно-реабілітаційний комплекс; інклюзивно-ресурсний центр; консультаційно-освітній центр; лікувально-діагностичний центр; оперативно-координаційний центр; повітряно-десантні війська; слідчо-оперативна група), **-льн-** (аварійно-рятувальний загін; житлово-комунальне господарство; торгово-розважальний комплекс), **-ов-** (історично-пошуковий табір), **-ч-** (санаторно-оздоровчий комплекс).

в) прикметники-композиції соціально-побутового значення, які творяться за допомогою суфіксів **-н-** (історико-опорний план; матеріально-технічні цінності; морально-психологічне забезпечення; соціально-економічні права), **-льн-** (корекційно-розвивальні послуги; національно-визвольні змагання; пально-мастильний матеріал), **-ов-** (пізнавально-оглядова екскурсія; соціально-побутові проблеми), **-цьк-** (професорсько-викладацький склад).

г) деривати на позначення абстрактних понять, які вживаються в переносному значенні та творяться за допомогою суфіксів **-н-** (інформаційно-аналітичне забезпечення; медично-політичні ігри; хореографічно-поетична фантазія), **-льн-** (культурно-інтелектуальне коло), **-ов-** (оптимістично-ділові гени), **-ськ-** (українсько-тюркські стосунки).

г) прикметники-композиції, що вказують на види установ, закладів, пунктів та творяться за допомогою суфіксів **-н-** (економіко-гуманітарний університет; економіко-технологічна школа; поштово-логістична компанія), **-ч-** (науково-виробнича фірма), **-ськ-** (фельдшерсько-акушерський пункт).

д) складні прикметники, що позначають мистецький та музичний напрям та творяться за допомогою суфіксів **-н-** (*вокально-хореографічна композиція; декоративно-прикладне мистецтво; естрадно-симфонічний оркестр*), **-льн-** (*спортивно-бальні танці*).

е) поняття, що вказують на назви приладів, пристроїв та творяться за допомогою суфіксів **-н-** (*електронно-оптичний перетворювач*), **-льн-** (*пожежно-рятувальний автомобіль; швейно-вишивальний комплекс*).

є) словотвірний тип, що позначає засоби масової інформації і твориться за допомогою суфікса **-н-** (*громадсько-політична газета; інформаційно-реklamний тижневик*).

ж) прикметники-композити, що означають медичні терміни та творяться за допомогою суфіксів **-ов-** (*опорно-руховий апарат; спинально-м'язова атрофія; шлунково-кишковий тракт*), **-н-** (*серцево-судинна система*).

з) деривати із вказівкою на певні знаки та об'єкти, утворені за допомогою суфіксів **-льн-** (*ідеологічно-меморіальний знак*), **-н-** (*ознайомчо-освітній об'єкт*).

и) складні прикметники на позначення харчової продукції, утворені за допомогою суфіксів **-н-** (*плодово-ягідна продукція*), **-ов-** (*рослинно-вершкова суміш*).

Активно утворюються композитні прикметники на основі конструкції **«прикметник+іменник»**, ознакою яких є характеристика предметів, станів: *внутрішньовенний, різнокольоровий, україномовний, певний вимір ознаки: вузькоколіїний, добровольчий, конкурентоспроможний, малобюджетний, минулорічний, повнометражний, рідкокристалічний, твердопаливний, широкомасштабний*. Досить продуктивними виступають словотвірні типи, які вказують на належність до суспільно-політичної, побутової та культурно-мистецької галузі і утворені за допомогою суфіксів **-ськ-/ицьк-**: *великожитинська, західноєвропейський, сільськогосподарський, загальноосвітній, загальнотерапевтичний, загальноучилищний, зовнішньоекономічний, молочнотоварний*. Малопродуктивним є словотвірний тип із суфіксом **-ов-**: *загальнообов'язковий, короткотерміновий*. На базі цієї ж

синтаксичної конструкції помітно активізується препозитивний словотворчий компонент **високо-**, який вказує на вищий ступінь вияву ознаки (*висококваліфікований, високопродуктивний, високотехнологічний*).

Поширеними є також прикметники-композиції, що постали на основі конструкції «**іменник+дієслово**» та мають значення дієвої процесуальної ознаки предмета, певних об'єктів довкілля: *бюджетоформувальний, газорозподільний, зубопротезний, м'ясопереробний, природоохоронний, рибоохоронний, снігоочисний, теплопостачальний*.

Нерідко вживаються прикметники-композиції, утворені поєднанням прислівникової та прикметникової, рідше дієприкметникової основ: *багатогалузевий, багатонаціональний, багатотраждальний, довгоочікуваний, новозавітний, новонароджений, новообраний, новоутворений, тонкорозпилений, хитросплетений*.

Зовсім обмежена кількість прикметників-композицій, утворених на основі синтагми «**іменник+прикметник**», які позначають терміни певної сфери (військова та медична) та належать до одного словотвірного типу, наприклад: *зобов'язаний війську – військовозобов'язаний, подібний до гормонів – гормоноподібний, подібний до зірок – зіркоподібний*.

Виявлено одиничні випадки вживання прикметників-композицій, що постали на основі сполучення «**прислівник+дієслово**», які передають спосіб та якість дії: *багатотраждальний*, а також складних прикметників, першим елементом яких є **числівник**, другим – **іменникова основа**, укладена прикметниковим суфіксом: *сто процентний*.

Порівняно небагато складних прикметників ґрунтуються на синтагмі «**іменник+іменник**», яка твориться за допомогою суфікса **-ов-**: *нафтогазовий*.

У сучасній місцевій пресі функціонують прикметники-композиції з іншомовними основами **кардіо-**, **онко-**: *кардіохірургічний, онкохвора*.

2.1.2. Словоскладання. У мові новітньої публіцистики помічено інтенсивне зростання іменників, утворених юкстапозицією (словоскладання): *автограф-сесія, вежа-близнюк, виставка-аукціон, виставка-персоналія, година-*

друга, ікона-статуя, контакт-центр, фірма-посередник. Більшість таких дериватів позначає актуальні поняття, певний вимір чогось: *бізнес-середовище, дизайн-ефект, мовник-учасник, футболка-вишиванка.*

В обстежених виданнях більшість таких юкстапозитів складаються з двох іменників, структурну і значеннєву цілісність яких найчастіше на письмі передає дефіс між ними. Зрозуміти семантичне навантаження іменників-юкстапозитів як єдиного цілого можна, лише спираючись на значення кожного з них окремо. Адже у мові масмедіа наявні українські компоненти (*вершник-зверхник, дерево-дичка, дозвілля-застілля, письменник-гуморист*), запозичені (*бізнес-еліта, інтернет-аудиторія, прем'єр-міністр, фестиваль-конкурс*) та нерідко — поєднання українських із запозиченими (*артист-гуморист, інстаграм-книга, письменник-публіцист, українець-інтелектуал, фестиваль-ярмарок, футболка-вишиванка*). Серед названих іменників-юкстапозитів всі лексеми побудовані на основі синтагми «іменник+іменник» з дефісним написанням.

У місцевих масмедіа значно активізувалися утворення із власне українськими компонентами на зразок **держава** (*держава-агресор*), **країна** (*країна-гарант*). Ці компоненти можуть поєднуватися як із запозиченими, так із власне українськими словами і вживаються у пре- і постпозиції.

Іменники, які творяться способом словоскладання, відрізняються від композитів тим, що їх словотворчою базою стають словосполучення прикладкового типу, наприклад: *військовослужбовець-жінка, дерево-дичка, держава-агресор, дефібрилятор-монітор, дошка-профілактор, душ-масаж, зона-трансформер, ікона-статуя, країна-гарант, лішко-місце, ліс-кругляк, малюнок-ілюстрація.*

Творення іменників-юкстапозитів супроводжується процесом тісного зближення за семантикою двох компонентів і переростання в одне слово, наприклад: а) назви різних закладів, місць, установ (*гуртожиток-готель, кальян-заклад, коктейль-бар, контакт-центр, мотель-ресторан, фірма-посередник*); б) назви заходів, різних суспільних процесів (*мітинг-реквієм, попит-пропозиція, план-перехоплення, протест-молебень, семінар-практикум,*

фестиваль-конкурс, фестиваль-ярмарок); в) назви мистецьких понять (*місто-мемуріал, фільм-легенда*).

Проаналізувавши місцеві інтернет-портали, варто виокремити надзвичайно велику групу іменників-юкстапозитів, які вживаються на позначення назв осіб за конкретною професійною діяльністю, і в яких один компонент щодо іншого виступає прикладкою, яка конкретизує суть певної професії: **артист-** (*артист-гуморист*), **військовослужбовець-** (*військовослужбовець-жінка, військовослужбовець-контрактник*), **герой-** (*герой-аніматор, герой-ліквідатор, герой-чорнобилець*), **депутат-** (*гравець-депутат*), **енергетик-** (*експерт-енергетик*), **інженер-** (*інженер-програміст*), **інструктор-** (*інструктор-першорозрядник*), **кандидат-** (*кандидат-новачок*), **-кінолог** (*інспектор-кінолог*), **-режисер** (*колега-режисер, режисер-документаліст*), **кравець-** (*кравець-закрійник*), **магістр-** (*магістр-культуролог*), **музикант-** (*музикант-скрипаль*), **лікар-** (*лікар-футболіст*), **розвідник-** (*розвідник-далекомір*), **слюсар-** (*слюсар-ремонтник*), **соліст-** (*соліст-вокаліст*), **спеціаліст-** (*спеціаліст-насінневод*), **спортсменка-** (*спортсменка-суперниця*), **тренер-** (*тренер-переможець*), **перукар-** (*фахівець-перукар*), **оператор-** (*оператор-стрімер*), **освітянин-** (*освітянин-методист*), **пенсіонер-** (*пенсіонер-субсидіант*), **письменник-** (*письменник-гуморист, письменник-публіцист*), **підприємець-** (*підприємець-субпідрядник*), **поет-** (*поет-краєзнавець, поетка-дебютантка*), **дипломат-** (*практик-дипломат*), **міністр-** (*віце-прем'єр-міністр, прем'єр-міністр*). Порівняно невелика група іменників-юкстапозитів на позначення назв осіб, які стосуються загальних назв, зокрема: а) суспільно-політичних (*виконавиця-волонтерка, злочинець-гастролер, мейкапер-трансгендер, мовник-учасник, одностудець-соратник, особа-службовець, сестра-бандуристка, силовик-високопосадовець, супер-модель, українець-інтелектуал, фігура-керівник*), б) деяких історичних та військових понять (*вершник-зверхник, корчанин-фронтовик*).

Крім того, досить цікавим є вживання у сучасній публіцистиці іменників-юкстапозитів, які позначають інтелектуальні поняття: *квест-кімната, код-*

загадка, роман-переможець, сюрприз-спогад, майстер-клас, містечко-бібліотека, палац-стелаж.

Варто відзначити, що продуктивними в юкстапозитних утвореннях є компоненти інтернаціонального характеру. Такими компонентами в сучасних мас-медіа можуть бути початкові, іншомовні одиниці, зокрема **інтернет-** (*інтернет-новела, інтернет-радіо, інтернет-аудиторія, інтернет-гіпермаркет*), **бізнес-** (*бізнес-еліта, бізнес-середовище, бізнес-конфлікт, бізнес-партнер, бізнес-форум*), **онлайн-** (*онлайн-доступ, онлайн-реєстрація, онлайн-шопінг*). А також такі, як **рок-** (*рок-версія*), **піар-** (*піар-акція*). Характерно, що деякі з цих компонентів можуть виступати і в постпозиції, зокрема: **-шоу** (*трєвел-шоу*).

У виданні «OGO. ua» використовуються юкстапозити з найновішими компонентами, зокрема: *гугл-форма, інстаграм-фотографія, інстаграм-книга, коворкінг-майданчик, порада-лайфхак, селфі-зона, стартап-екосистема, стартап-мапа, тайм-менеджмент, трек-лист*. Відповідно залучення юкстапозитів у мову преси з сучасними запозиченими компонентами і є особливістю цього інтернет-порталу.

Варто зазначити той факт, що прикметників-юкстапозитів в опрацьованих сучасних інтернет-порталах не було виявлено, оскільки для творення нових складних прикметників цей спосіб не є продуктивним.

2.1.3. Аббревіація. У лексичному складі сучасної української публіцистики виявлено значну кількість складноскорочених слів, тобто аббревіатур. Активне творення і використання аббревіатур зумовлене позамовними чинниками, зокрема модернізацією української держави та її інтенсивний розвиток на міжнародному рівні. Найчисельнішу групу становлять лексеми з компонентами **держ-** (*держатомрегулювання, держпродспоживслужба, держприкордонслужба, держархбудінспекція, держлісгосп, держреєстр*), **обл-** (*облрада, облуправління, облмуздрамтеатр*), **спорт-** (*спортмайданчик, спорткомплекс*), **прес-** (*прес-*

брифінг, прес-конференція), проф- (*профстандарт, профспілка*), *буд-* (*будматеріал*), *укр-* (*укравтотехпром*).

О. А. Стишов зазначає: «За дериваційними ознаками аббревіатури, зафіксовані в мові сучасних ЗМІ та й у літературній мові в цілому, поділяються на три основних групи: 1) часткові, 2) ініціальні, 3) комбіновані» [62, с. 154]. Часткові аббревіатури (їх ще називають контрактури) у проаналізованих виданнях становлять найбільшу за обсягом групу лексем. Особливістю таких одиниць є скорочення одного чи кількох компонентів базового словосполучення, але з умовою збереження одного повного слова, наприклад: *фінансова установа* – *фінустанова*, *драматичний театр* – *драмтеатр*, *районна державна адміністрація* – *райдержадміністрація*, *обласний музичний драматичний театр* – *облмуздрамтеатр*, *сільська рада* – *сільрада*, *районний центр* – *райцентр*, *судова медична експертиза* – *судмедекспертиза*, *стоматологічна поліклініка* – *стоматполіклініка*, *медичне обладнання* – *медобладнання*. «Саме збереження одного повного слова сприяє більшій прозорості внутрішньої форми аббревіатур, полегшує їх розуміння та сприйняття слухачами і читачами, активізує процес входження цих одиниць до загальноновживаної лексики та подальшу їх кодифікацію» [62, с. 158]. Наприклад: «*«Заходи прикордонного контролю й пропуску через державний кордон учасників міжнародного руху співробітники Держприкордонслужби здійснюють встановленим порядком»* («Західний кордон розблокували», ОГО. ua, 29. 11. 2018 р.).

Не поступаються продуктивністю іменники-аббревіатури, початковим скороченим компонентом яких є **політ-** (від *політичний*): *політв'язень*; **арт-** (від *мистецький*): *арттерапія, арtdиректор*. До менш поширених належать усічені компоненти **спец-** (від *спеціальний*): *спецпогашення, спецтехскло*.

Високою регулярністю відзначаються також аббревіатури з першим усіченим українським компонентом. О. А. Стишов слушно зауважує, що «в попередні десятиліття розвитку української літературної мови аббревіатури з такими компонентами також були, але на сучасному етапі з'явилися утворення з абсолютно нових прикметниково-іменникових словосполучень» [62, с. 159]. В

місцевій пресі активно вживаються такі аббревіатури з компонентами **держ-** (від державний): *держатомрегулювання, держпродспоживслужба, держприкордонслужба, держархбудінспекція, держлісгосп, держреєстр; укр-* (від український): *укравтотехпром*.

Дещо меншу за обсягом групу становлять скорочення, що за структурою подібні до композитів, оскільки усічений компонент поєднується з повним словом за допомогою сполучного голосного **о**. Серед них слова з продуктивними компонентами **етно-** (від етнічний): *етноспівачка* (напр.: *Українська етноспівачка, композитор, актриса, музичний продюсер, викладач Київського інституту музики імені Глієра, засновниця власної творчої студії «Вокальна майстерня Іларії» їде до Рівного* («Цього тижня на конкурс до Рівного зідуться зірки шоу-бізнесу», ОГО. ua, 27. 02. 2019 р.); **енерго-** (від енергетичний): *енергозбереження, енергомодернізація, енергоносіїв, енергосертифікат*.

У текстах преси представлені й інші аббревіатури: *військкомат* (військовий комісаріат), *конференц-зала, сільгосппідприємство, консультпункт-школа, рівнеавтошляхбуд*.

У сучасних масмедіа також наявні комбіновані аббревіатури, утворені поєднанням різних частин скорочених слів, зокрема **літерно-лексичних**: *СМС-інформування*.

Абревіація є малопродуктивним способом творення складних прикметників порівняно з іменниками. Виявлено лише один прикметник-аббревіатуру – *міськрайонний*.

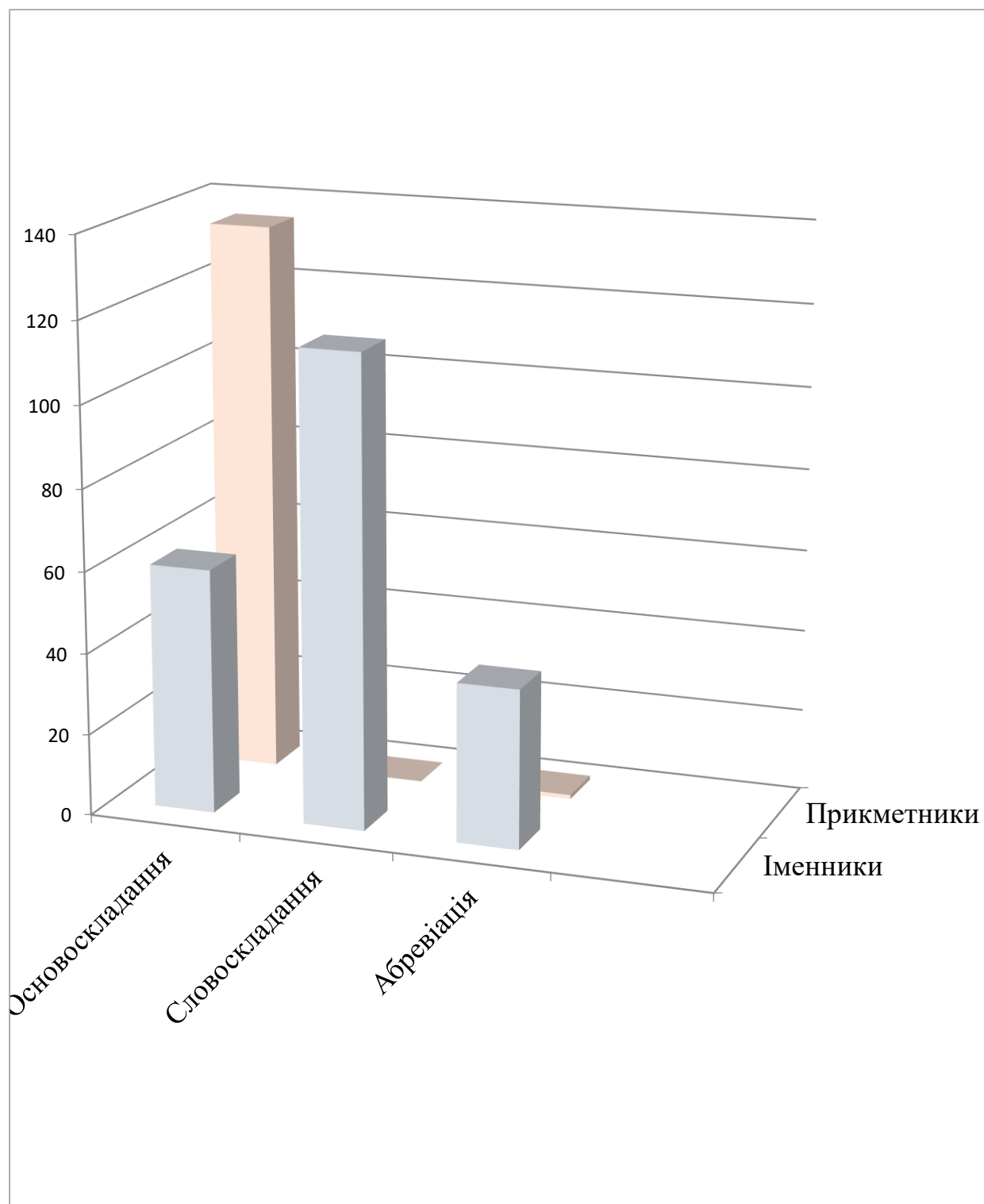
Особливо широко аббревіатури вживаються у заголовках, анонсах, рекламі для привернення уваги, зацікавлення споживача інформації, наприклад: назва статті видання ОГО. ua «*Укрпошта випустить марку із зображенням Кузьми Скрябіна*» (19. 08. 2018).

Мову сучасної місцевої преси активно поповнюють такі запозичення: *біг-борд, екзит-пол, концертмейстер, фронтвумен, тревел-шоу, фронт-офіс, хенд-мейд, хепі-енд, б'юті-блогер, кліпмейкер, онлайн-шопінг, супермаркет, хіт-мейкер*. Це пов'язано з тим, що автори місцевих мас-медіа намагаються

відповідати осучасненню суспільного мовлення, вживаючи запозичені слова у прямому значенні так, як вони читаються. Це також слугує економності використання газетної площі та для привернення уваги читачів. Проте така надмірна кількість запозичень руйнує українську мову та загрожує її витісненню. Українська лексика є самодостатньою і настільки багатою, що більшість іншомовних слів можна замінити рідними відповідниками. Тому, щоб не допустити руйнувати української мови авторам сучасної публіцистики варто добирати до іншомовних слів українські відповідники, а запозичення використовувати обдуманно і доцільно.

Відсотковий розподіл композитів (іменники, прикметники), юкстапозитів (іменники, прикметники), аббревіатури (іменники, прикметники) можна побачити на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Частиномовний розподіл слів за способами творення

2.2. Випадки порушення орфографічних норм у місцевій пресі

22 травня 2019 року Кабінетом Міністрів України схвалено новий український правопис [71]. На час пошуку і дослідження складних слів був чинний правопис редакції 2015 року [72]. Проте автори місцевих видань «Вісті Рівненщини» та «OGO. ua» не дотримувались правил чинного на той час правопису складних слів. Зокрема в обстежених виданнях виявлено помилки у написанні слів з частинами **енерго-** та **промо-**. В одному випадку це слово пишеться разом (правильно), а в іншому – через дефіс (неправильно), наприклад: *енергоаудит, енергомодернізація, енерго-сертифікат; проморолик, промо-кампанія* (видання «Вісті Рівненщини»). А також виявлено помилки у написанні складних слів з частинами **етно-**, **мото-**, **радіо-**. Зокрема у виданні «OGO. ua» складні слова з цими частинами пишуться через дефіс: *етно-співачка, мото-пikник, радіо-станція*. Проте згідно з чинним на той час правописом «складноскорочені слова з першими частинами: **енерго-**, **етно-**, **мото-**, **радіо-**, **промо-** й подібні пишуться разом» [72, с. 36]. Варто зазначити, що у виданні «Рівне вечірнє» не було виявлено помилок у написанні складних слів з частинами **відео-**, **радіо-**, **супер-**, **фото-**, наприклад: *відеокамера, відеоспостереження, радіоактивний, радіомовлення, супермаркет, фотовиставка, фотографія, фотохудожник*, а також у цьому виданні виявлено незначну кількість запозичень, що позитивно впливає на розвиток лексики української мови. Все це свідчить про те, що автори цього видання відповідально ставляться до оформлення і написання певної інформації, послуговуючись правилами та нормами українського правопису, а також намагаються розвивати власне українську лексику, не замінюючи нові терміни іншомовними словами, а користуються українськими відповідниками.

Отже, стрімкий науково-технічний процес, соціально-економічні, політичні зміни в Україні, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовили творення нової складної термінології, що значно поповнило і

продовжує збагачувати та урізноманітнювати лексичний склад сучасної української літературної мови.

У проаналізованій місцевій пресі складні слова найбільш представлені іменниками і прикметниками. Виявлено лише два прислівники у виданні «Рівне вечірне». Найчастіше вживаються іменники, які утворені способом основоскладання. Також було виокремлено проміжні способи словотворення, які активно функціонують у мові публіцистики. Встановлено, що прикметники-композиції вживаються у мас-медіа набагато частіше порівняно з іменниками.

Проаналізувавши місцеві інтернет-портали, виявлено велику групу іменників-юкстапозитів, які вживаються на позначення назв осіб за конкретною професійною діяльністю. А особливістю одного з інтернет-порталів, а саме – «OGO.ua», є використання юкстапозитів з найновішими сучасними компонентами іншомовного походження. Дослідивши місцеву пресу, виявлено, що її автори вживають аббревіатури у заголовках, анонсах, рекламі для привернення уваги. Аббревіація є малопродуктивним способом творення складних прикметників порівняно з іменниками. Виявлено лише один прикметник-аббревіатуру.

Мову сучасної преси поповнюють складні запозичення, проте, недоцільне вживання великої кількості іншомовних відповідників руйнує українську мову і загрожує її витісненню. Також в обстежених виданнях були зафіксовані випадки порушення орфографічних норм. Виявлено помилки у написанні складних слів з частинами **етно-**, **медіа-**, **мото-**, **радіо-**. Зокрема у виданні «OGO. ua» складні слова з цими частинами пишуться через дефіс, хоча за правилом вони мають писатися разом. Варто зазначити, що у виданні «Рівне вечірне» не було виявлено помилок у написанні складних слів.

РОЗДІЛ 3

СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИХ СЛІВ

3.1. Професійно-виробничі та науково-технічні поняття

Сфера економіки та бізнесу

Словник сучасної преси збагатили складні одиниці, які сформувалися під тиском професійно-виробничого та науково-технічного прогресу. Значну за обсягом групу формують назви понять зі сфери бізнесу та економіки. Це зумовлено тим, що економіка є частиною життєдіяльності будь-якої сучасної людини. У сучасній місцевій пресі значна увага приділяється питанням економіки, фінансів, банківської справи, бізнесу: *бізнес-еліта, економіко-гуманітарний, економіко-технологічний, енергозбереження, зовнішньоекономічний, соціально-економічний, торгово-розважальний, фінансово-господарський*. Досить багато прикметників, які характеризують професійні ділові якості людей: *висококваліфікований, високопрофесійний, конкурентоспроможний, професійно-компетентний, оптимістично-діловий*. У мас-медіа вживається значна кількість іменників, які характеризують сучасний економічний ринок: *капіталовкладення, правонаступниця, профстандарт*. Багато прикметників вживаються для позначення сучасного економічного стану: *бюджетоформувальний, малобюджетний, марнотратство*. Значна частина слів є неологізмами, які відображають реалії сучасного ринку попиту і пропозиції: *коворкінг-майданчик, кредитно-грошовий, попит-пропозиція, фронт-офіс*. Частина слів може бути незрозумілою широкому колу читачів, наприклад *коворкінг-майданчик*. З англійської *коворкінг* перекладається як *Co-working – спільно працювати*, у широкому сенсі – це «модель організації роботи людей, найчастіше фрилансерів з різним типом зайнятості у єдиному робочому просторі» [8]. В українській мові почало вживатись для позначення сучасної популярної назви спільного офісу, де можна орендувати робоче місце (стіл і крісло) з набором необхідних для кожного офісного працівника речей («В основі StartupBlink знаходиться постійно оновлюваний глобальний каталог стартапів,

*коворкінг-майданчиків, інвесторів, технічних репортерів і найбільших стартап-організацій в світі» («Київ піднявся у рейтингу серед найбільших стартап-міст світу», OGO. ua, 17. 04. 2019 р.)). Також повністю запозичене слово **фронт-офіс**, яке з англійської перекладається як *front* – *передовий* і *office* – *обов'язок, служба*. В українській мові почало вживатись нещодавно і має таке визначення: «фронт-офіс – це операційний підрозділ банку та інші його структурні одиниці, які відповідають за розвиток і управління взаємовідносинами з контрагентами» [59], наприклад «Обслуговують громадян 15 підготовлених працівників фронт-офісу» («У Рівному відкрився новий сервісний центр МВС у ТЦ «METRO» з sms-інформуванням для громадян», Вісті Рівненщини, 28. 12. 2016 р.). Поступово з'являються слова, які характеризують нові види економічної діяльності: *стартап-екосистема*, *стартап-мана*, *стартап-організація*. З англійської *startup* перекладається як *розпочинати*. В українській мові це поняття позначає сучасну назву нещодавно створеної компанії (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але планує стати офіційною), що будує свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, не вийшла на ринок або почала на нього виходити і що володіє обмеженими ресурсами. Наприклад «У глобальному рейтингу стартап-екосистем від StartupBlink Україна піднялася на чотири позиції і посіла 31-ше місце» («Київ піднявся у рейтингу серед найбільших стартап-міст світу», OGO. ua, 17. 04. 2019 р.).*

У місцевій пресі все частіше вживаються складні слова із запозиченим компонентом *бізнес*, який вже зафіксований в словниках і на сьогоднішній день активність його вживання значно зростає: *бізнес-еліта*, *бізнес-конфлікт*, *бізнес-партнер*, *бізнес-середовище*, *бізнес-форум*. З англійської *business* перекладається як *business* – справа, діло. В українській мові почало вживатись для позначення підприємницької, комерційної чи будь-якої іншої діяльності, яка спрямована на отримання прибутку. Частина складних слів характеризують рекламні та певні агітаційні процеси: *піар-акція*, *проморолик*, *промо-кампанія*, а також ділові засідання та приміщення, де вони відбуваються: *прес-конференція*, *конференц-зала*. Слово *піар-акція* з англійської перекладається як *public relations*, *PR* –

діяльність, спрямована на досягнення взаємопорозуміння та згоди між людьми на основі цілеспрямованого формування громадської думки та управління нею. В українській мові почало вживатись для позначення поняття, за допомогою якого здійснюється певний вплив на свідомість людей. Слова *проморолик* та *промо-кампанія* вживаються з новою частинкою **промо-**, яка є скороченою версією від англійського *promotion* – сприяння, заохочення; реклама. В українській мові почало вживатись для позначення поняття, яке означає певну сукупність процесів заохочення потенційних покупців, наприклад *«Зокрема організатори презентували проморолик про Острого, туристичну гру «На власні очі», продемонстрували картинну фотозону, провели кілька квестів для дітей та дорослих»* (Ольга Дем'янчук «Родзинки древнього Острога», Вісті Рівненщини, 12. 05. 2018 р.). Варто виокремити складні поняття, які вживаються на позначення певних бізнесових установ та об'єднань: *профспілка, фірма-посередник*.

Деякі прикметники виражають негативно-оцінне ставлення та вживаються для викриття осудливих дій певних осіб: *корупційно-олігархічний*. Досить багато складних прикметників характеризують ділові процеси та підприємницьку діяльність: *адміністративно-побутовий, архітектурно-містобудівний, містобудівний, мультитемпературний, науково-виробничий, нафтогазовий, теплопостачальний, хитросплетений*. Також небагато прикметників вживаються на позначення високої якості: *високотехнологічний* і числівників, які слугують показником виміру кількості: *багатогалузовий, кількомільйонний*. У публіцистиці інтенсивно використовуються поняття, які позначають реалії пов'язані з фінансовими та економічними оглядами з метою передачі найвагоміших бізнесових інноваційних процесів: *акт-звірка, інформаційно-аналітичний, новообраний, новоутворений, організаційно-методичний, поштово-логістичний, прогнозно-аналітичний, проектно-кошторисний*.

В обстежених місцевих джерелах виявлено незначну кількість складних лексичних одиниць, які належать сфері різноманітних професійних об'єднань:

геологорозвідувальний, літакобудування, оперативно-координаційний, скелелазіння.

Медична сфера

Будь-яка людина турбується про своє здоров'я, тому надзвичайно велику групу складають поняття медичної сфери, в яких складне слово передає кілька понять: *водно-реабілітаційний, здоров'язберігаючий, повітряно-крапельний, судмедекспертиза, шлунково-кишковий*. Кожна людина звертається у певний медичний заклад з метою перевірки та проведення діагностики свого здоров'я, тому медична лексика поповнюється такими складними поняттями: *зіркоподібний, магніто-резонансний (коливання), рентгенографія, чужорідний (тіло), судово-медичний (експертиза)*. На сьогоднішній день зафіксована низька народжуваність дітей і відповідно у пресі вживається небагато складних дериватів, пов'язаних із галуззю гінекології: *новонароджений*. Глобальні екологічні проблеми, які негативно позначаються на здоров'ї людей та постійний пошук нових засобів збереження людського життя зумовили вживання у пресі складних слів, які позначають як вже відомі, так і нові методи медицини і прийоми лікування недуг: *арттерапія, гастроентерологічний, зубопротезний, кольоротерапія, слухопротезування*. З англійської мови art перекладається як малюнок; мистецтво. В українській мові почало вживатись для позначення поняття сучасної терапії мистецтвом, наприклад «У Рівненському обласному госпіталі ветеранів війни триває арттерапія для військовослужбовців учасників бойових дій, які отримали важкі поранення на сході України» («Арттерапія для поранених у Клевани», Вісті Рівненщини, 13. 12. 2018 р.). Слово *кольоротерапія* відноситься до методів психологічного лікування, який полягає в піднятті настрою та знятті стресів за допомогою кольорів. Наприклад «А допомогти її зменшити може кольоротерапія» (Алла Садовник «Осіння кольоротерапія», Рівне вечірнє, 13. 10. 2017 р.). Також досить багато складних слів вживаються для позначення уже відомих прийомів лікування: *антибіотикотерапія, внутрішньовенний*.

Зі стрімким розвитком техніки, розвитком складних захворювань і необхідності у відповідних сучасних механічних устаткувань з метою обстеження та збереження людського здоров'я мова мас-медіа відображає назви медичних апаратів та обладнання: *дефібрилятор-монітор, дошка-профілактор, електрокардіограф, кардіостимулятор, медобладнання*.

У мові сучасної преси назви медичних об'єктів і понять активно доповнюються складними прикметниками, які вживаються для характеристики медичних апаратів, а також вказують на певне призначення та вид медичних відділень і центрів: *електронно-оптичний (перетворювач), загальнотерапевтичний (відділення), клініко-діагностичний (лабораторія), ортопедо-травматологічний (спільнота), фізіотерапевтичний (корпус), фельдшерсько-акушерський (пункт), лікувально-діагностичний (центр), медико-соціальний (центр), психоневрологічний (інтернат), санаторно-оздоровчий (комплекс)*.

У сучасному неспокійному та сповненому стресів суспільстві все частіше люди стикаються з проблеми захворювання серця, тому деякі поняття вживаються на позначення активної боротьби з цією проблемою: *кардіомаркер, кардіостимулятор, кардіохірургічний*. Крім поширених, але частково виліковних хвороб серця, ще частіше можна почути про діагнози онкозахворювань, лікування та боротьба з якими набагато складніша, у зв'язку з цим з'являються відповідні поняття: *онкогематологія, онкохвора*. У місцевій пресі також функціонують складні слова, які позначають спеціальні оздоровлюючі медичні заклади: *наркодиспансер, онкодиспансер, стоматполіклініка*. Широко представлено в мові сучасних мас-медіа складні поняття з галузі хірургії, які вживаються з компонентом **крово-** і поєднують два поняття: *крововтрата, кровопідтікання, кровотворення*.

У професійній медичній мові складні терміни, які пов'язані з будовою організму людини: *опорно-руховий, серцево-судинний, спинально-м'язовий*. Кожен з нас слідкує за правильним харчуванням, а деяким – важлива та необхідна певна дієта, тому медична лексика поповнюється і складними

лексемами, які вживаються лікарями-дієтологами: *гормоноподібний, низькокалорійний, сухофрукт*.

Робітничча сфера

У часи модернізованого суспільства стрімко розвиваються не лише інформаційні технології й банківські системи, а й будівництво та промисловість. Популярності набувають робітничі професії, тому у місцевих мас-медіа часто вживаються складні поняття на позначення популярних галузей робітничої сфери: *буриштинодобування, деревообробка, лісозаготівля*. Робітничча термінологія поповнюється завдяки появі новітніх матеріалів, які використовуються у певних робітничих сферах, зокрема: *агроволокно, асфальтобетон, будматеріал, металопрофіль, склопакет, спецтехскло*. У мові публіцистики вживаються також прикметники, які характеризують певні матеріали робітничої сфери: *пально-мастильний, рідкокристалічний, твердопаливний*. Досить багато прикметників вживаються для характеристики певного виду робітничої діяльності: *електромонтажний, містобудівний, молочнотоварний, м'ясопереробний, планово-попереджувальний, механіко-біологічний, ремонтно-реставраційний, швейно-вишивальний, шляхово-будівельний*. Небагато прикметників вживаються на позначення різноманітних рятувальних служб, які є невід'ємною та надзвичайно важливою робітничою галуззю: *аварійно-рятувальний, пожежно-рятувальний*.

Поняття зі сфери державного управління

На сьогоднішній день в українській державі відбуваються найрізноманітніші зміни. В умовах посилення глобалізаційних процесів відбувається реформування державної служби, запровадження інновацій, новітніх підходів, відповідно з'являється і нова державна термінологія. Місцева публіцистика сфери державного управління поповнюється складними лексемами, здебільшого іменниками-аббревіаціями, які в одному слові поєднують два поняття: *енергоаудит, енергомодернізація, енерго-сертифікат, термомодернізація*, наприклад «Протягом двох днів учасників форуму чекає висвітлення таких тем як, енергоаудит будинків, отримання енерго-

сертифікату на них, заходи термомодернізації, що впроваджуються ОСББ» («У Рівному проходить форум енергоефективності «Велике Рівне 2018»», Вісті Рівненщини, 23. 11. 2018 р.). Широко функціонують нові складні одиниці, що передають нинішні події та процеси, які здійснюються в нашій державі: *держава-агресор, державотворення, законопроект, країна-гарант*. Уживається також велика кількість складних лексем, що називають державні організації та структури: *держатомрегулювання, держархбудінспекція, держлісгосп, держприкордонслужба, держпродспоживслужба, держреєстр, укравтотехпром, фінустанова*, районні структури: *адміністративно-побутовий, міськрайонний, облрада, облуправління, райдержадміністрація, райцентр*. Також у досліджуваній пресі функціонують одиниці на позначення місцевих організацій: *рівнеавтошляхбуд*.

Сфера освіти

Життя у сучасному світі вимагає інтелектуально розвиненої особистості і разом із цим толерантної, відкритої до демократичного спілкування й розвитку в національному та міжнародному вимірі. Провідна роль у формуванні такої особистості належить освіті. Проте у місцевих мас-медіа зафіксовано небагато понять, які складають групу освітньої сфери: *загальноосвітній, загальноучилищний, ознайомчо-освітній, професорсько-викладацький, школа-переможець*. Все частіше можна помітити, що створюються різноманітні заклади та спеціальні центри, які спрямовані на покращення освітнього розвитку дітей та молоді, тому в сучасній публіцистиці використовуються складні поняття на позначення таких центрів: *інклюзивно-ресурсний (центр), консультаційно-освітній (центр), корекційно-розвивальний (послуги)*. Слово інклюзивно-ресурсний має запозичений з англійської мови компонент інклюзія, який перекладається як *inclusion – включення*. В українській мові почало вживатись для позначення процесу збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, особливо тих, які мають труднощі у фізичному і розумовому розвитку, тобто це навчання учнів і студентів з особливими потребами. Наприклад, «Водночас у звільнених від учнів приміщеннях гімназії та ЗОШ № 3 планують розташувати

дитсадок, позашкільний та інклюзивно-ресурсний центри» (Анатолій Андрієвський «Із Млинова – під ОДА», Вісті Рівненщини, 29. 06. 2018 р.).

Військова сфера

Серед професійно-виробничої лексики дещо менше представлена група військової термінології. Слова цієї групи передають складні поняття пов'язані з подіями, що відбуваються на східній території сучасної України, наприклад: *військовозобов'язаний, воєнно-ідеологічний, добровольчий*, наприклад: *«Вступивши на посаду заступника командира полку спецназу, я налагодив у підрозділах заняття з воєнно-ідеологічної підготовки та захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника, проводив гірську підготовку у ротних групах, здійснював відбір поповнення, опіку з пораненими, їздив на фронт у район Маріуполя, де вели розвідку кілька рот нашого полку»* (Василь Закревський «Микола Порівський: шлях від бійця Майдану Гідності до заступника командира полку «кіборгів» та полковника Генштабу», Вісті Рівненщини, 27. 12. 2017 р.). Професійна військова лексика поповнюється такими складними прикметниками, які вказують на вид Збройних сил України, роди окремих військ та сил, а також їхню діяльність: *військово-космічний (сили), повітряно-десантний (війська), тактико-технічний (підготовка), широкомасштабний (антитерористична операція)*. У місцевій публіцистиці вживаються складні слова, які позначають поняття певних військових установ та комісій: *військово-лікарський (комісія), військкомат*. Наприклад, *«Останніми роками працювати у військкоматах і військово-лікарських комісіях потенційним корупціонерам стало набагато приємніше»* (Алла Садовник «Не хочеш у військо – плати, хочеш – теж плати», Рівне вечірнє, 27. 09. 2018 р.).

Бібліотечна сфера

Порівняно невелику групу складають поняття бібліотечної сфери. Це пов'язано з тим, що людство дедалі частіше замінює паперові книги на зручний і вигідний гаджет – електронну книгу. Багато людей почали користуватися сучасним аналогом звичайної книги, тому поступово з'являються найновіші складні лексеми, які вказують на користування саме електронною версією:

інстаграм-книга, інтернет-новела. Слово *інстаграм-книга* містить запозичений з англійської мови компонент instagram – популярна безкоштовна програма для швидкого створення, редагування та обміну фотографіями й відеороликами з мобільних засобів зв'язку. В українській мові почало вживатись для позначення назви цієї програми, яка нещодавно досягла високої популярності у користуванні серед українців. Наприклад, «*Юлія Сливка презентує першу в Україні інстаграм-книгу – «Чуєш, коли приїдеш додому?»»* («У Рівному відбудеться презентація Instagram-книги», ОГО. ua, 07. 12. 2018 р.). Слово *інтернет-новела* також містить запозичений компонент інтернет – «всесвітня інформаційна комп'ютерна мережа, що об'єднує чисельні некомерційні комп'ютерні мережі і комп'ютери, які обмінюються інформацією між собою» [62, с. 69], наприклад: «*Персонажі, які мандрують з однієї інтернет-новели до іншої, щоразу опиняючись у нових – таких знайомих читачеві – ситуаціях, викликають в нього то сміх, то сльози*» («У Рівному відбудеться презентація Instagram-книги», ОГО. ua, 07. 12. 2018 р.).

У мові публіцистики інтенсивно функціонують назви процесів та заходів, які відбуваються безпосередньо в межах бібліотек: *автограф-сесія, виставка-аукціон, виставка-персоналія, книгодрукування, палац-стелаж.* Слово *автограф-сесія* містить запозичений, проте зафіксований електронним словником іншомовних слів компонент грецького походження автограф – «1. Власноручний, звичайно пам'ятний, підпис або напис. 2. Власноручний авторський рукописний текст» [42]. Наприклад: «*А вже 2 червня, у суботу, на стенді видавництва «Фоліо» відбудеться автограф-сесія науковця, філософа, публіциста Петра Кралюка у рамках презентації ще однієї ґрунтовної праці – «Півтори тисячі років разом» про українсько-тюркські стосунки*» (Вікторія Назарук «Викладачі Острозької академії представили на Книжковому Арсеналі ґрунтовні праці з ісламознавства», Вісті Рівненщини, 01. 06. 2018 р.). Варто виокремити лексичні одиниці, які стосуються конкретної книги: *порада-лайфхак* (з англійської лайфхак перекладається як life hack – зріз (злам) життя). В українській мові почало вживатись для позначення поняття

корисної поради, що дозволяє з найменшими зусиллями вирішити життєве або побутове завдання), *тайм-менеджмент* (з англійської перекладається як *time management* – керування часом. В українській мові почало вживатись з метою заміни словосполучення «планування часу» так званим «модним» поняттям). Наприклад, «Моя нова книга, яка вийшла 31 серпня, – це 144 сторінки, 96 порад-лайфхаків і 14 окремих статей, 7 розділів: «Тайм-менеджмент», «Соцмережі», «Електронна пошта», «Телефонне спілкування», «Зустрічі та наради», «Робота з інформацією» й «Особиста ефективність» («У Рівному видали книгу, яка допоможе стати ефективнішим у житті та праці», ОГО. ua, 03. 09. 2018 р.).

Назви приладів, транспортних засобів

З появою нових технологій виготовлення приладів, приміщень спеціального призначення з'являються і відповідні назви: *рушникосушильник*, *шашликосушарка*, наприклад, «Є для цього й спеціальні приміщення – шашликосушарки» (Анатолій Андрієвський «Від насінини до розкішних лісів», Вісті Рівненщини, 24. 03. 2017 р.), «Бо, як зазначають тепловики, поки вода потрапляє у квартири, вона нагріває стояки, рушникосушильники та втрачається через застарілі мережі» (Алла Садовник «За втрачену воду платитимуть квартири без лічильників», Рівне вечірнє, 26. 10. 2017 р.). Засвідчено більшість давно відомих назв приладів, інтенсивність вживання яких у місцевих мас-медіа помітно зростає: *відеокамера*, *водолічильник*, *електростанція*, *металодетектор*, деяких транспортних засобів: *ретро-тролейбус*, наприклад, «Міські обранці хочуть, щоб Рівним курсував новенький ретро-тролейбус» («Рівненські депутати хочуть ретро-тролейбус, як у Польщі», Рівне вечірнє, 04. 10. 2018 р.).

Сільськогосподарська сфера

Варто виокремити невелику групу складних лексем сфери сільського господарства, яке в сучасних умовах вдало тримає свої позиції на економічному ринку. Проте, у місцевій публіцистиці було виявлено незначну кількість складних слів на позначення сільськогосподарської діяльності: *аграрно-економічний*, *високопродуктивний*, *сільськогосподарський*,

сільгосп підприємство, сільрада. Наприклад, «Коли ж Маркус почав працювати в Україні, то послуговувався тим досвідом, за яким працювали провідні сільгосп підприємства Німеччини» (Анатолій Андрієвський «Європа у Підлозцях», Вісті Рівненщини, 11. 05. 2018 р.); «Аграрно-економічний комплекс країни славиметься виплеканими тут високопрофесійними кадрами» (Світлана Тубіна «Вчать будувати і власне життя, і державу», Вісті Рівненщини, 22. 06. 2018 р.).

Морська тематика

У мові сучасних ЗМІ майже не використовуються складні поняття морської тематики. Було виявлено лише дві складні лексеми, одна із яких є прикметником, який позначає характеристику морської діяльності: *рибоохоронний*, а інша – іменником, який вказує на галузь морського транспорту: *судноплавство*. Наприклад, «Сторони скоординували кроки з метою використання авторитетних міжнародних площадок (Ради Безпеки ООН, Ради міністрів ОБСЄ, Ради ЄС) для негайного відновлення свободи судноплавства в Азово-Керченській акваторії та де-ескалації ситуації в регіоні» («Президент України прийняв Міністра закордонних справ Республіки Польща», Вісті Рівненщини, 02. 12. 2018 р.).

Журналістика

Журналістика є найбільш мобільною частиною суспільства будь-якої держави. Усупереч ринковому успіху – вона мало досліджена і відповідно у місцевих мас-медіа майже не вживаються складні поняття, які вказують саме на професійну сферу журналістики. В аналізованій публіцистиці зафіксовано лише одну складну лексему – *прес-брифінг*, яка є запозичена з англійської мови і перекладається як *briefing* – короткий публічний виступ, на якому учасники певних подій або заходів надають інформацію про поточний перебіг справ, позиції сторін, повідомляють раніше невідомі деталі та відповідають на питання журналістів. О. А. Стишов вдало пояснює поняття *брифінг* – «коротка зустріч офіційних осіб (високопосадовців) з представниками ЗМІ, на якій викладається позиція уряду з певного питання, заслуховується інформація про

хід переговорів та ін.» [62, с. 63]. Наприклад, «25 липня 2018 року на майдані Незалежності відбувся прес-брифінг до Всесвітнього дня боротьби з вірусними гепатитами» (Алла Тищенко «Щорічна Всеукраїнська інформаційно-просвітницька акція», Вісті Рівненщини, 25. 07. 2018 р.).

Фізико-математичні поняття

Не зростає і кількість фізико-математичної термінології, яка на сучасному етапі має високі успіхи на міжнародному рівні. В обстежених джерелах виявлено одне складне поняття, яке вказує на конкретний розділ фізики: *нейтронно-фізичний*. У академічному тлумачному словнику подається таке визначення: «нейтронна фізика – розділ ядерної фізики, в якому вивчається взаємодія нейтронів з атомними ядрами і речовиною» [4, с. 327]. Наприклад, «Після візуалізації процесу виробництва електроенергії студенти прослухали докладну лекцію досвідченого інструктора з нейтронно-фізичних процесів» («Студенти з Данії сповнені позитивних вражень від візиту на РАЕС», Вісті Рівненщини, 30. 03. 2018 р.).

3.2. Назви осіб

За професійною діяльністю

Найбільшу семантичну групу становлять деривати на позначення назв осіб за професійною діяльністю. У мові місцевих масмедіа активно функціонують складні назви осіб, які вживаються для позначення керівників та представників мистецьких угруповань, моделей, переможців конкурсів, зокрема такі назви, як *артист-гуморист, арт-директор, етно-співачка, кліпмейкер, концертмейстер, медіа-тренерка, мейкапер-трансгендер, музикант-скрипаль, режисер-документаліст, сестра-бандуристка, соліст-вокаліст, супер-модель, хіт-мейкер*. Слово артдиректор має запозичений компонент, який з англійської мови перекладається як art – малюнок; мистецтво. В українській мові почало вживатись для позначення назви керівника, який втілює творчі ідеї в реалізований проект. Його робота пов'язана з різними галузями діяльності. У роботі артдиректора застосовуються знання менеджменту, статистики та

математики, документознавства, реклами та PR. Слово кліпмейкер з англійської перекладається як clip – відтинок відеострічки, maker – той, що створює. В українській мові почало вживатись для позначення назви виробника, створювача кліпів, наприклад: «В Україні мільйонерами до 30 років стають кліпмейкери, дизайнери та гравці в покер» («Мільйонери розповіли, як заробили капітали до 30 років», Рівне вечірнє, 29. 10. 2013 р.). Як зазначає І. Каленик, поняття концертмейстер походить від німецького «Konzertmeister», що означає «майстер концерту». Якщо звернутися до історії, то можна відзначити, що багато десятиліть «поняття «концертмейстер» позначало музиканта, що керував оркестром, потім групою інструментів в оркестрі. Це – піаніст-акомпаніатор, який керує виконавцями під час вивчення ними партій та акомпанує їм у концертах» [22, с. 125]. Наприклад: «Його батько Михайло Іванів – відомий музикант-скрипаль, працював концертмейстером камерного оркестру Рівненської обласної філармонії, заслужений артист України» («Рівненський фотомайстер презентує миттєвості», OGO. ua, 10. 12. 2018 р.). Слово хітмейкер також запозичене і з англійської мови перекладається як hit – хіт; влучати і maker – той, що створює. В українській мові почало вживатись для позначення назви людини, яка створює широко відому та популярну музику. До цієї групи належить і okazіоналізм, який було виявлено в інтернет-порталі «OGO. ua» – лігосмішник, який має певне експресивне забарвлення та індивідуальний характер, адже утворений від назви телевізійного гумористичного проекту «Ліга сміху». Наприклад: «Одна з глядачок сказала, що хоче дитину від лігосмішника і запитала, хто стане сміливцем» («Стрілянина, Істанбул і «сокіабле»: Як жартували зірки гумору», OGO. ua, 13. 02. 2019 р.).

Варто виокремити назви осіб за професійною діяльністю, які належать до відповідних політичних, державних посад та бізнесових організацій, а також посадові особи: *високопосадовець, віце-прем'єр-міністр, гравець-депутат, особа-службовець, підприємець-субпідрядник, практик-дипломат, прем'єр-міністр, силовик-високопосадовець, фігура-керівник*. Наприклад: «Надалі буде сформована команда з кращих гравців-депутатів, яка представлятиме

Рівненщину на Всеукраїнській спартакіаді в Чорноморську Одеської області» («Виграла команда із Сарн», Вісті Рівненщини, 19. 05. 2017 р.).

У сучасних ЗМІ інтенсивно використовуються номінації осіб, які працюють у різних галузях робітничої сфери: *електрогазозварник, інструктор-першорозрядник, кравець-закрійник, слюсар-ремонтник, спеціаліст-насінневод, фахівець-перукар*, наприклад: *«Щодо робітничих спеціальностей, то найбільшим попитом користуються – кравець-закрійник, слюсар-ремонтник, електрогазозварник»* («Найпопулярніші спеціальності та вищі навчальні заклади Рівненщини», OGO. ua, 03. 08. 2018 р.)

У місцевій публіцистиці широко представлені назви осіб за професійною військовою діяльністю: *військовослужбовець, військовослужбовець-жінка, військовослужбовець-контрактник, корчанин-фронтовик, розвідник-далекомір*. У понятті *військовослужбовець-жінка* наявний компонент *жінка*, який підкреслює стать військовослужбовця. У слові *військовослужбовець-контрактник* відчутний відтінок розмовності: *контрактник* – військовий, який служить за підписаним на певний термін контрактом, наприклад: *«В Рівненському гарнізоні для військовослужбовців-контрактників збудують казарму поліпшеного планування»* («Для військових збудують гуртожиток», OGO. ua, 11. 08. 2018 р.)

Серед складних понять назв осіб за професійною діяльністю наявні номінації людей, які працюють у сфері освіти, а також назви осіб, які займаються літературною творчістю: *письменник-гуморист, письменник-публіцист, поет-краєзнавець, поетка-дебютантка*.

У досліджуваних джерелах зафіксовано номінації осіб, які працюють у галузі інформатики та обчислювальної техніки: *оператор-стрімер, інженер-програміст*. Слово *оператор-стрімер* має запозичений з англійської мови компонент *стрімер*, який перекладається як *streamer* – *довга стрічка, що майорить*. В українській мові стрімер – це сленговий термін, яким називають людину, що веде потокову трансляцію (*Стрім*). В україномовному інтернеті, стрімером заведено називати «представників чоловічої статі, для жіночої

використовується термін – стрімерша» [64]. Наприклад: «*Вочевидь, прихопив із собою на Рівненщину пан Клейнос і операторів-стрімерів, які транслювали «невдоволення» рівнян*» (Анатолій Андрієвський «На мітинг – як на роботу», Вісті Рівненщини, 12. 05. 2017 р.).

Помітно зростає активність вживання назв осіб, які займаються створенням та розповсюдженням фотографій: *фотографиня, фотохудожник*. Слово *фотографиня* є фемінітивом і вживається з метою показати важливу ознаку громадянського суспільства, яке поважає жінок, наприклад: «*На відкриття приїде і сама фотографиня, і послія Франції в Україні Ізабель Дюмон*» (Алла Садовник ««Французька весна: до Рівного їдуть відомі музиканти, режисер та фотографиня із Франції», Рівне вечірнє, 29. 03. 2018 р.)

Небагато виявлено назв осіб, які працюють у державних органах, зокрема це – працівники поліції: *інспектор-кінолог, правоохоронець*. Також досить мало зафіксовано назв фахівців певної галузі медицини: *лікар-футболіст*, і спортивної сфери: *спортсменка-суперниця*.

За соціальним статусом

Окрему групу становлять номінації осіб за соціальним статусом. Центральною основою цієї групи у текстах публіцистики є компонент *герой-* (*герой-аніматор, герой-ліквідатор, герой-чорнобилець*). Негативне забарвлення містить компонент *злочинець-* : *злочинець-гастролер*. У більшості складних понять цієї групи один із компонентів вказує на фах, дії особи, соціальне і майнове становище, зовнішні чи внутрішні, національні та соціальні ознаки: *буриштинокопач, виконавиця-волонтерка, віце-чемпіон, вершник-зверхник, кандидат-новачок, колега-режисер, магістр-культуролог, мовник-учасник, одностудець-соратник, пенсіонер-субсидіант, політв'язень, посередник-перекупник, тренер-переможець, українець-інтелектуал, фотомайстер*. Також до цієї групи належать запозичені складні назви осіб: *б'юті-блогер, фронтвумен*. Поняття *б'юті-блогер* з англійської перекладається як *beauty – краса*. Відповідно, б'юті-блог – це інтернет-журнал людини, що розповідає про все, що стосується краси. Поняття *фронтвумен* з англійської перекладається як *front –*

фасад; передній, woman – жінка. Тобто фронтвумен – це жінка, яка виконує функції лідера на сцені серед інших учасників музикальної чи творчої групи. Наприклад «Хоча чого можна було ще чекати від б'юті-блогера у магазині краси?» (Анна Пуга «Як рівненські сестри-блогерки стали успішними бізнесменками у б'юті-сфері», Рівне вечірнє, 04. 03. 2018 р.).

3.3. Сфера побуту і довкілля

Поступово збільшується вживання складних слів на позначення реалій, пов'язаних із сучасним побутом людей: *водопостачання, газопостачання, душ-масаж, житлово-комунальний, землевпорядкування, пасажиро-кілометр*, наприклад: «А в області вартість пасажиро-кілометра з 65 копійок зростає до 80» (Богдан Слонець «Рахують, якою буде вартість проїзду у маршрутках Рівного», Рівне вечірнє, 26. 10. 2017 р.).

Здебільшого групу побутової лексики сучасних мас-медіа формують прикметники, які виконують певну характеристичну функцію: *багатогалузовий, весняно-літньо-осіннє, водопровідно-каналізаційний, внутрішньобудинковий, вузькоколіїний, газорозподільний, домогосподарство, дорожньо-транспортний, квартирно-експлуатаційний, матеріально-технічний, радіоактивний, снігоочисний, соціально-побутовий, тонкорозпилений, хіміко-бактеріологічний*, а також прикметники, які характеризують певні харчову продукцію: *плодово-ягідний, рослинно-вершковий*. У текстах публіцистики вживаються також лексичні одиниці, які вказують на певні житлові будівлі, магазини, приміщення: *гуртожиток-готель, супермаркет, харчоблок*. Слово супермаркет є запозиченим і перекладається від лат. super – над і англ. market – ринок, продаж. В українській мові почало вживатись на позначення однієї з форм «великого сучасного універсального торговельного підприємства» [38].

У широкий вжиток входять складні поняття на означення характеру та особливостей проведення дозвілля: *дозвілля-застілля, мото-пікнік, фестиваль-конкурс, фестиваль-ярмарок*. Небагато серед побутових найменувань складних

понять на позначення одягу: *футболка-вишиванка* та назв спеціально відведених місць довкілля: *сміттєзвалище*.

Останнім часом особливої популярності набувають складні номінації, які позначають новітні предмети або майданчики: *велопарковка, зона-трансформер, селфі-зона, фотозона*. Слово *селфі-зона* має запозичений з англійської мови компонент *selfie*, від *self* – власний. «Фотографічний автопортрет, переважно зроблений на цифрову фотокамеру (смартфона, цифрового фотоапарата, веб-камери тощо) для поширення у соцмережах» [10]. Тобто це поняття вказує на місце для фотографічних автопортретів, наприклад: «Організатори облаштували *селфі-зони*, представили виставки з декоративно-прикладного мистецтва та майстер-класи з ткацтва, ковальства та інших традиційних народних ремесел» («На Рівненщині відбувся гастрономічний фестиваль», ОГО. ua, 02. 10. 2018 р.)

Назви споруд, установ

Окрему групу складних лексем побутового характеру складають назви споруд та установ. Найуживанішими є номінації різноманітних видів закладів громадського харчування: *автокав'ярня, кальян-заклад, коктейль-бар, мотель-ресторан*. Слово *мотель-ресторан* має запозичений компонент англійського походження від *готель для автотуристів*. «Це спеціальний будинок для відпочинку (ночівлі) туристів і заправлення, лагодження тощо автомобілів, мотоциклів, на яких вони подорожують» [39]. Порівняно небагато вживається в публіцистиці складних лексичних одиниць, які вказують на певні житлові комплекси: *багатоповерхівка, новобудова, п'ятиповерхівка*, освітні заклади: *консультпункт-школа, містечко-бібліотека*, фірми та заводи: *агрохолдинг, молокозавод*, споруди: *вежа-близнюк*.

3.4. Суспільно-політичні поняття

У часи соціальних зрушень значно активізується вживання й популяризація лексем, які позначають відповідні суспільно-політичні реалії. Суспільно-політичні поняття інтенсивно функціонують у мові сучасних

місцевих мас-медіа, оскільки суспільно-політична лексика тісно пов'язана з життям суспільства: *багатонаціональний, громадсько-політичний, ідеологічно-меморіальний, історико-опорний, історично-пошуковий, культурно-інтелектуальний, медично-політичний, монетно-речовий, морально-психологічний, україномовний, українсько-тюркський, цивільно-правовий*. У публіцистиці активно вживається складна суспільно-політична лексика, яка відображає характер та особливості української нації: *національно-визвольний, національно-патріотичний, самовільно, свободолюбивість*. Деякі складні одиниці вживаються для позначення суспільних заходів та процесів: *мітинг-реквієм, план-перехоплення*.

В аналізованій семантичній групі варто виокремити невелику підгрупу складних неолексем, які нещодавно з'явилися у мовленні і передають сутність євроінтеграційних прагнень суспільства: *євроатлантичний, євроінтеграційний, єврокомісія, західноєвропейський*, наприклад: «Окрему увагу було приділено взаємодії двох країн на євроінтеграційному та євроатлантичному напрямках, а також у рамках міжнародних організацій» («Президент України прийняв Міністра закордонних справ Республіки Польща», Вісті Рівненщини, 02. 12. 2018 р.). До цієї групи належать і запозичені поняття: біг-борд, екзит-пол. Поняття *біг-борд* за словником Авраменка пишеться разом. «Іноді ще вживають слово *білборд*, що у перекладі з англійської означає «дошка оголошень». А *бігборд* утворено від назви міжнародної рекламної компанії BigBoardGroup, яка продає площі для зовнішньої реклами. Ця власна назва стала загальною» [1]. Поняття *екзит-пол* у перекладі з англійської означає *exit* – вихід, *poll* – опитування. «Опитування виборців, які щойно проголосували, з метою оцінки результатів виборів; післявиборче опитування» [9]. Наприклад «Генеральна сукупність *екзит-полу* – виборці, які проголосували на виборчих дільницях на території України (крім спеціальних дільниць – лікарні, тюрми, військові частини, закордонні дільниці, та за винятком окупованих територій)» («Хто переміг на виборах? (Дані національного екзит-полу)», ОГО. ua, 21.04.2019 р.)

3.5. Мистецькі та інтелектуальні поняття

Активний культурний розвиток та співробітництво України з іншими державами на сучасному етапі зумовили виникнення в українській мові складних слів мистецької сфери: *декоративно-прикладний, диско-гурт, місто-мемуріал, спецпогашення, урбаністично-мистецький, хитросплетіння*.

У місцевих мас-медіа активно побутують складні прикметники, які вживаються на позначення сценічної діяльності: *аматорсько-академічний, вокально-хореографічний, драмтеатр, естрадно-симфонічний, постановочно-продюсерський, театральньо-продюсерський, хореографічно-поетичний*. Деякі складні одиниці вживаються на позначення одного із видів мистецтва – художньої фотографії: *інфрачервоний, фотовиставка, фотомистецтво, фотополювання*. У слові *інфрачервоний* наявний запозичений префікс **infra** – вказує на щось, що «знаходиться нижче, в межах чогось, під, нижче певного показника. Слова з таким суфіксом перекладаються як «під-», «інфра»»[16]. Наприклад: ««Назарій чи не єдиний з відомих рівненських фотомайстрів, хто захопився *інфрачервоною* зйомкою» («Рівненський фотомайстер презентує миттєвості», ОГО. ua, 10. 12. 2018 р.).

Досить поширеними у новітній публіцистиці є складні поняття на позначення кіномистецтва: *кіноадаптація, кінофестиваль, повнометражний, фільм-легенда* та музичного мистецтва: *концептуально-завершений, рок-версія, трек-лист, хепі-енд*. У понятті *трек-лист* наявний запозичений компонент, який з англійської мови перекладається як *track* – у загальному сенсі – *доріжка*. В українській мові почало вживатись для позначення списку звукових доріжок, які складають музичний альбом («Кожна пісня альбому – *концептуально-завершене послання*» («Сьогодні ONUKA виступить у Рівному», ОГО. ua, 06. 11. 2018 р.)).

Поняття *хепі-енд* є запозиченим і з англійської мови перекладається як *happy ending* – *щасливе закінчення*, наприклад: «Валерій Антонович пригадує про ще одну масштабну аварію з *хепі-ендом*, що сталася на колекторі, який подавав стічну воду на «Азот»» (Анатолій Андрієвський «За піввіку «прощупав» усе місто», Вісті Рівненщини, 24. 11. 2017 р.). Попри активні дослідження лексики

на позначення емоцій та почуттів людини, вона все ж недостатньо практикується авторами публіцистики.

Аналізована тематична група поступово поповнюється сучасними запозиченими культурно-мистецькими поняттями: *інстаграм-фотографія*, *хенд-мейд*. З англійської *хенд-мейд* перекладається як *hand made* – *зроблене руками*; це оригінальні речі ручної роботи без використання різноманітних технологій, наприклад: «Для виготовлення паперових об'ємних ялинок, які були представлені на ще одному *хенд-мейді*, дітворі знадобились лише кольоровий папір та ножиці» («Рівненська малеча зустрічатиме Новий рік з еко-іграшками», Вісті Рівненщини, 01. 01. 2016 р.).

Окрему групу складають інтелектуальні поняття, які є свідченням високого рівня розвитку мислення та охоплює всі сфери, пов'язані з духовною, інтелектуальною та емоційною діяльністю людини: *квест-кімната*, *пізнавально-оглядовий*. Переважно це іменники, які виявляють і передають певну абстрактність: *код-загадка*, *майстер-клас*, *малюнок-ілюстрація*, *роман-переможець*, *сюрприз-спогад*.

3.6. Сфера інформаційно-комунікаційних технологій

У сучасному світі інформаційно-комунікаційні технології є важливою і невід'ємною частиною життя суспільства, адже кожен з нас використовує їх у щоденному спілкуванні та у роботі з інформацією, тому численну групу становлять складні поняття на позначення цієї сфери з новими та часто вживаними компонентами: **відео-** (*відеоблог*, *відеозвернення*, *відеорезюме*, *відеоспостереження*), **інтернет-** (*інтернет-аудиторія*, *інтернет-гіпермаркет*, *інтернет-радіо*), **онлайн-** (*онлайн-доступ*, *онлайн-реєстрація*, *онлайн-шопінг*), **радіо-** (*радіомовлення*, *радіо-станція*). Поняття *онлайн-шопінг* є запозиченим і з англійської мови перекладається як *on line* – «на лінії», «на зв'язку», «у мережі»; компонент *шопінг* з англійської перекладається як *shopping* – форма проведення часу у вигляді тривалих і регулярних відвідин магазинів і покупки товарів. В

українській мові ця одиниця почала вживатись для позначення поняття покупки товарів через інтернет більш сучасним, так званим «модним» поняттям.

Помітно зростає кількість вживання найсучасніших компонентів, які передають нові форми та різновиди спілкування: *гугл-форма*, *skype-бесіда*, *СМС-інформування*, а також явища масової культури розважального характеру: *трєвел-шоу*. Поняття *трєвел-шоу* є запозиченим і з англійської перекладається як *travel* – *мандрувати, подорожувати* і *show* – *показувати, демонструвати*. В українській мові почало вживатись для позначення сучасного поняття туристичного шоу, наприклад «Нагадаємо, минулий випуск екстремального *трєвел-шоу* «Світ навиворіт» став рекордним у восьмому сезоні за показниками телеперегляду» («Ведучий трєвел-шоу «Світ навиворіт» Дмитро Комаров отримав травму під час поєдинку з Василем Вірастюком», Вісті Рівненщини, 22. 11. 2016 р.). Засвідчено також складні назви новітніх компаній та організацій: *контакт-центр*, *медіа-компанія*, *телерадіоорганізація*, а також прикметники, які вказують на їх призначення: *інформаційно-рекламний*.

3.7. Релігійні поняття

У місцевих мас-медіа помітно активізується релігійна тема і пов'язано це з нещодавніми подіями, які стосувалися різноманітних впроваджень та реформування української церкви, зокрема вживаються такі складні поняття: *протест-молебень*, *Свято-Стрітенська*, наприклад: «Наша *Свято-Стрітенська* церква була побудована у 2011 році й належала Московському патріархату» (Дарина Гузенкова «Константинівка: місто-мемуріал на руїнах з бельгійським минулим», Рівне вечірнє, 06. 05. 2018 р.). Серед складних одиниць релігійної сфери наявні поняття на позначення церковної діяльності: *богослужіння*, *ікона-статуя*, *новозавітний*, *священномученик*, *чудотворення*, а також назви осіб, які виконують богослужіння: *священнослужитель*.

3.8. Сфера фізкультури та спорту

Попри активний розвиток сфери фізкультури та спорту, появи нових видів спорту і відповідно нових назв спортивного інвентарю, сучасних спортивних понять та реалій в місцевих ЗМІ було зафіксовано невелику кількість складних понять, які входять до цієї групи: *спортивно-бальний, спортивно-оздоровчий*. Засвідчено декілька назв спеціально обладнаних місць, де проводяться спортивні тренування та змагання: *профі-ринг, спортмайданчик, спорткомплекс*.

3.9. Назви об'єктів флори і фауни

У досліджуваній місцевій публіцистиці рідко трапляються складні поняття на позначення назв об'єктів флори і фауни: *бджолосім'я, дерево-дичка, ліс-кругляк*.

3.10. Назви понять, що позначають відтінки кольорів

Вживання складних кольороназв у ЗМІ не відзначається особливою активністю, адже складні назви кольорів притаманні здебільшого поетичній мові та художнім творам. У досліджуваних місцевих мас-медіа зафіксовано лише декілька складних прикметників, які позначають різноманітні відтінки кольорів: *аквамариново-смарагдовий, жовто-блакитний, різнокольоровий, чорно-білий*, а також фізичні терміни, які означають невидимі промені: *інфрачервоний*.

3.11. Темпоральні поняття

У мові сучасної публіцистики дуже рідко вживаються темпоральні складні лексеми. Виявлено декілька понять, які передають певні проміжки часу: *година-друга, короткотерміновий, минулорічний, довгоочікуваний, чвертьстолітній*.

Найбільшу за обсягом групу сформували професійно-виробничі та науково-технічні поняття. До цієї групи належать поняття зі сфери бізнесу та економіки, які характеризують професійні ділові якості людей, сучасний економічний ринок, нові види економічної діяльності. Значна частина слів цієї групи є неологізмами. Досить багато виявлено понять з медичної сфери, які

позначають нові методи медицини; понять робітничої сфери; сільськогосподарської сфери; складні лексеми зі сфери державного управління. Небагато зафіксовано понять зі сфери освіти, а також військової сфери. Невелику групу складають лексеми бібліотечної сфери, а також сфери журналістики, де вживаються сучасні складні поняття. Виокремлено групу назв приладів, транспортних засобів, фізико-математичних понять.

Великою за обсягом є також група назв осіб за професійною діяльністю та соціальним статусом. Виявлено багато нових слів на позначення сучасних видів професій. Активно функціонують у місцевих мас-медіа складні слова на позначення суспільно-політичних понять. В аналізованій тематичній групі варто виокремити невелику підгрупу складних неолексем, які нещодавно з'явилися у мовленні і передають сутність євроінтеграційних прагнень суспільства. Тематична група назв мистецьких та інтелектуальних понять поступово поповнюється сучасними запозиченими культурно-мистецькими номінаціями, зокрема вживаються інтелектуальні поняття, які свідчать про активний культурно-інтелектуальний розвиток суспільства. Численну групу становлять складні слова зі сфери інформаційно-комунікаційних технологій з новими та часто вживаними компонентами.

Малопоширеними у місцевій пресі є складні слова зі сфери фізкультури та спорту, а також складні номінації релігійних понять.

РОЗДІЛ 4

СКЛАДНІ СЛОВА У ЛЕКСИКОГРАФІЧНІЙ ОРФОГРАФІЧНІЙ ТРАДИЦІЇ

4.1. Теоретичні засади створення орфографічного словника складних слів

Упродовж останнього двадцятиліття українська лексикографія характеризується посиленою увагою науковців до дослідження та удосконалення правопису складних слів, а також створення відповідних сучасних орфографічних словників. Такі провідні вчені як М. М. Пещак, О. О. Тараненко, В. Т. Бусел, С. І. Головащук, А. А. Бурячок є авторами українських правописних словників. Також, варто зазначити, що такі академіки НАН України, як В. Г. Складенко та В. М. Русанівський здійснювали відповідальне редагування значних за обсягом академічних видань. Сучасні орфографічні словники написані такими авторитетними науковцями як А. О. Івченко, С. М. Музичук, В. В. Чумак, Л. Л. Шевченко, І. В. Шевченко, Г. М. Ярун.

Проблема створення сучасних правописних словників, які б відповідали новим дослідженням та актуальним змінам в українській орфографії порушувалася досить часто. Наталія Гордієнко вдало зауважує, що «популярність української орфографії зумовлена й тим фактом, що від часу незалежності України і затвердження української мови як державної, зростає потреба в сучасних орфографічних словниках, які б враховували нові тенденції, зміни в мові, відображали реальний стан сучасної української мови в просторі й часі» [11]. Крім того, на нашу думку, ще одним важливим фактором необхідності створення сучасних орфографічних словників є впровадження 2019 року нового видання Українського правопису. Зміни у правописі можна поділити на дві великі групи: власне зміни у написанні слів і варіантні доповнення до чинної норми. Саме тому, укладання нового орфографічного словника чи

удосконалення й перероблення чинних академічних видань, в яких були б представлені і враховані актуальні орфографічні зміни, є надзвичайно важливо та необхідно для української лексикографії. До речі, на важливості орфографічних словників наголошує Л. С. Паламарчук: «Найбільш масовим, найбільш поширеним типом словника-довідника, який має практичні виходи і в навчальний процес, і в щоденну працю великої армії працівників слова, є словник орфографічний, чи правописний» [49, с. 115].

На сьогоднішній день все більш популярною та зручною у використанні стає електронна форма словника, особливо в час дистанційного навчання школярів та студентів. Оріся Демська зазначає, що «в українській лексикографічній традиції перші комп'ютерні словники, були повними копіями або фрагментами паперових словників. Це комп'ютерні словники термінографічної серії Слово Світ Науково-виробничого центру «ІНТЕХ» Національного університету «Львівська політехніка», серія «Словники України», яка складається з п'яти словникових підсистем-модулів, а саме: словозміни, транскрипції, синонімії, антонімії та фразеології, що є фрагментами «Словника української мови» в 11-ти томах (1970 – 1980) й «Орфографічного словника української мови» (2007); електронна версія «Російсько-українського словника» за редакцією Л. Кримського та С. Єфремова Української академії наук (1927 – 1933)» [17, с. 66].

Вагомою перевагою електронного орфографічного словника є те, що користувач має можливість в будь-який момент здійснити пошук будь-якого реєстрового слова, а також електронна версія словника забезпечує швидкий перехід від однієї реєстрової одиниці до іншої, крім того можна переглядати декілька словникових статей одночасно або по чергові. Також є можливість надзвичайно швидко перевіряти орфографію потрібних складних одиниць (в тому числі декількох слів одночасно) та правильність наголошення того чи іншого слова.

На просторах українського інтернету наявні такі електронні орфографічні словники:

- Голоскевич Г. Правописний словник (за нормами українського правопису ВУАН Харків, 1929 р.) – Нью-Йорк, Сидней, Торонто, Львів: НТШ, 1994. **Поданий словник наявний у форматі pdf**
- Орфографічний словник української мови на сайті Словопедія
- Український словник, як додаток до Mozilla Firefox – Український словник перевірки орфографії / Автори: Andriy Rysin, dyedfox. Прямий доступ.

Отже, можна зробити висновок, що орфографічні словники є особливо популярними на сьогоднішній день, в тому числі й електронні варіанти. Також варто зазначити, що створення нового сучасного орфографічного словника буде надзвичайно корисним під час вивчення української мови учнями в школі, а також й для інших навчальних закладів.

4.2. Аналіз сучасних орфографічних словників

На сьогоднішній день в українському мовознавстві зафіксована досить велика кількість орфографічних словників різних за обсягом та призначенням, більшість з яких розраховані на широке коло користувачів.

У науковій роботі ми детально проаналізуємо такі лексикографічні праці: «Український орфографічний словник» 2005 року за редакцією В. М. Русанівського, «Словник-довідник сучасної української мови: Разом. Окремо. Через дефіс» 2009 року, укладачами якого є Т. К. Співак, О. О. Якименко, «Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики» 2008 року за редакцією В. Т. Бусела та «Сучасний орфографічний словник української мови» 2009 року за редакцією В. В. Дубічинського, Н. Я. Косенко за поданим чітко укладеним планом:

1. Бібліографічний опис.
2. Інформація про кількість перевидань.
3. Інформація про авторів.

4. Інформація про рецензентів.
5. Обсяг словника.
6. Характеристика реєстру словника.
7. Особливості словникових статей.
8. Наявність / відсутність складних слів, їхня кількість.
9. Інші особливості.

1. Бібліографічний опис.

Український орфографічний словник: Близько 155 тис. слів / Уклад. : В. В. Чумак та ін.; Відп. ред. В. М. Русанівський. – 4-е вид., переробл. і доповн. – К. : Довіра, 2005. – 1069 с. – (Словники України) [70].

2. Інформація про кількість перевидань.

Представлений орфографічний словник перевидавався й удосконалювався декілька разів. К. : Довіра, 1994 – 1 видання, 1999 – 2 видання, 2002 – 3 видання, 2005 – 4 видання.

3. Інформація про авторів.

Відповідальний редактор В. М. Русанівський.

4-те видання «Українського орфографічного словника» уклали: В. В. Чумак (слова на літери **і-о, р**); І. В. Шевченко (**б, г-з**); Л. Л. Шевченко (**а, в, п, у**); Г. М. Ярун (**с, т, ф-я**).

Інструментальна система для укладання словника О. Г. Рабульця, В. А. Широкова.

Комп'ютерна верстка М. Ю. Кригіна.

4. Інформація про рецензентів.

Відсутня.

5. Обсяг словника.

У словнику представлено лексичний склад української літературної мови кінця ХХ – початку ХХІ ст. з урахуванням нової лексики, що з'явилася протягом останнього десятиліття. Порівняно з третім виданням реєстр словника зріс майже на 12 тис. слів і містить близько 155 тис. реєстрових одиниць.

6. Характеристика реєстру словника.

У реєстрі словника переважають загальноновживані слова, певною мірою представлена термінологічна лексика, особливо слова, що викликають труднощі в написанні (терміни іншомовного походження, утворені за допомогою запозичених префіксів та суфіксів), окремі просторічні, діалектні слова, що досить передають застарілі поняття. Широко представлена в словнику емоційна лексика, зокрема пестливі, здрібнілі й згрубілі форми. До реєстру також введено поширені складноскорочені слова, складні іменники й прикметники.

7. Особливості словникових статей.

У словнику не розрізняються значення слів, не наводиться їх тлумачення. Також у всіх словах, окрім односкладових, та в їхніх формах позначається наголос. Якщо в похідних формах слова наголос змінюється, то позначається будь-який його перехід. Якщо на скороченій формі немає знака наголосу, то це свідчить про те, що її наголос не відрізняється від вихідної форми. Усі слова, за винятком власних назв, пишуться в словнику з малої літери.

8. Наявність / відсутність складних слів, їхня кількість.

У реєстрі словника представлена певна кількість складних слів, найменша серед усіх проаналізованих нами лексикографічних праць. Близько 5 тисяч складних реєстрових одиниць вміщено в поданому академічному виданні.

9. Інші особливості.

Особливість «Українського орфографічного словника» полягає в тому, що його джерелом слугувала комп'ютерна лексико-парадигматична база Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, в якій реалізовано словозмінну класифікацію української лексики (автор І. В. Шевченко), розроблену на основі інформаційної теорії лексикографічних систем В. А. Широкова.

Основні відмінності цього словника від видань 1994, 1999, 2002 рр. такі:

1. До словника введено значний масив нової загальноновживаної та термінологічної лексики.

2. Ремарка *незм.* у цьому словнику супроводжує як незмінювані, так і невідмінювані слова.
3. У двокомпонентних географічних назвах із прикметниково-іменниковою структурою наводяться закінчення родового відмінка однини при кожному з компонентів, напр. : **Київська (-ої) Русь (-і).**

1. Бібліографічний опис.

Словник-довідник сучасної української мови: Разом. Окремо. Через дефіс: Близько 60 000 слів / Укладачі Т. К. Співак, О. О. Якименко. – Х. : ФОП Співак В. Л., 2009. – 528 с. [58]

2. Інформація про кількість перевидань.

Словник не має перевидань.

3. Інформація про авторів.

Укладачі: *Співак Тетяна Костянтинівна, Якименко Олена Олександрівна*

Відповідальний редактор *О. А. Альхабаш*

Коректор *І. М. Противень*

Комп'ютерне макетування *Є. О. Гончарова*

4. Інформація про рецензентів.

Рецензенти:

Калашник В. С., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови філологічного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна;

Каширіна Т. Г., учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист.

5. Обсяг словника.

Словник-довідник містить близько 60 тисяч реєстрових одиниць. У словниковому реєстрі представлено загальновживану та термінологічну лексику.

6. Характеристика реєстру словника.

Слова розташовані в алфавітному порядку. Позначкою *незм.* (незмінюване слово) супроводжуються слова, які можуть уживатися як різні частини мови,

присудкові слова тощо. У словнику наведено словосполучення, які демонструють написання певних слів окремо: *аномально високий, вертикально спрямований*. Власні назви у словнику виділені окремим розділом.

7. Особливості словникових статей.

У представленому словнику-довіднику всі реєстрові одиниці подані в початковій формі. Іменники подаються в називному відмінку однини, після кожного іменника вказується його закінчення в родовому відмінку однини. Прикметники подані у формі чоловічого роду називного відмінку однини. Дієслова подаються у формі інфінітива. Займенники та числівники подаються в називному відмінку, а також наводяться інші їх форми. Крім того, після прислівників, дієприслівників, сполучників, часток, вигуків та прийменників ставиться позначка, що вказує на їхню частиномовну приналежність.

8. Наявність / відсутність складних слів, їхня кількість.

Власне, у словнику представлені лише складні слова та сполуки слів, які пишуться окремо і можуть викликати труднощі в написанні.

9. Інші особливості.

Особливістю поданого словника-довідника є те, що він немає назви «орфографічний», проте, проаналізувавши реєстр та склад словника, можна зробити висновок, що за структурою видання є орфографічним.

1. Бібліографічний опис.

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і головний ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2008. – 896 с. [7]

2. Інформація про кількість перевидань.

Цей орфографічний словник вперше був виданий у 2003 р., доповнений і перевиданий – у 2008 р.

3. Інформація про авторів.

Автор, керівник проекту та головний редактор *Бусел В'ячеслав Тимофійович*
Редактори-лексикографи (укладачі) :

Бусел В'ячеслав Тимофійович

Василега-Дерибас Микола Денисович

Дмитрієв Олег Вадимович

Латник Григорій Володимирович

Степенко Галина Василівна

Зав. редакцією *Т. П. Боброва*

Редактори:

Н. В. Горбунова, С. П. Круть, Н. М. Руденко

Коректори:

М. П. Клименко, М. І. Радишевська, Л. І. Шарапа

Художнє оформлення

Є. О. Ільницького

Упорядник комп'ютерних файлів:

Г. В. Степенко

Комп'ютерний набір і верстка

О. В. Дмитрієва, Ю. О. Маненка, С. В. Тарасової

Координатори поліграфічного виконання:

Т. П. Боброва, Д. О. Петкевич

4. Інформація про рецензентів.

Відсутня.

5. Обсяг словника.

«Зведений словник» укладений за допомогою новітніх комп'ютерних та інформаційних технологій та містить понад 253 000 слів.

6. Характеристика реєстру словника.

До словникового реєстру вміщено:

- активну лексику української літературної мови, зафіксовану в усіх різновидах письменства, наукових, релігійних, науково-популярних і публіцистичних працях, та найуживанішу пасивну лексику мови творів української літератури, а також лексику народних пісень, прислів'їв, приказок;

- лексеми, які широко вживаються у писемній та усній мові, популярних виданнях, пресі, у радіо- і телевізійних передачах;
- загальновідомі назви народів, а також назви людей за назвою міста або місцевості проживання;
- слова історичного фонду, що свого часу належали до широковживаних;
- найуживаніші архаїзми, релігійна і міфологічна лексика, лексеми-діалектизми, здрібнілі, пестливі, зневажливі слова.
- різноманітні наукові терміни.

Також варто зазначити, що словник не наводить орфографічних варіантів. Кожний словотвірний варіант подається у словниковому реєстрі за абеткою без взаємних посилань. Однак, головне призначення словника – бути довідником із правопису; в ньому не розрізняються значення слів, не подаються їхні тлумачення. У всіх словах, окрім односкладових позначається наголос, а також усі слова, за винятком власних назв, пишуться з малої літери.

7. Особливості словникових статей.

У реєстрі словника всі слова подаються в абетковому порядку та без зазначення належності слова до тієї чи іншої частини мови, за винятком, слів-омонімів, що належать до різних частин мови.

Іменники, прикметники, числівник, займенники подаються в називному відмінку однини. Дієслова наводяться в неозначеній формі, а форми наказового способу подаються лише тоді, коли вони вирізняються певними правописними особливостями.

Прислівникові та сполучникові словосполучення, складені терміни, фразеологічні звороти наводяться у реєстрі за першим словом.

Топоніми подано в окремих розділах наприкінці словника. Назви країн світу виокремлено як окремий розділ. Окремий розділ складають також українські власні імена та по батькові.

8. Наявність / відсутність складних слів, їхня кількість.

У словнику представлена досить велика кількість складних реєстрових одиниць – близько 50 тисяч. Видання містить широковживані складноскорочені слова, складні лексичні одиниці, літерні скорочення.

9. Інші особливості.

Особливістю «Зведеного словника» є те, що до його складу увійшли лексеми, які не були представлені у правописних словниках раніше. Це слова, що увійшли в українську літературну мову останнього десятиліття і пов'язані з релігією, психологією, філософією, історією, народною медициною, космонавтикою, ядерною енергетикою, генетикою, комп'ютерними технологіями, юриспруденцією та ін.; слова, які дотепер перебували за межами літературної мови (понижена, жаргонна та ін. лексика).

Ще однією особливістю поданого видання є те, що укладачами було додано багато слів та їхніх похідних, які раніше не входили до жодного зі словників, але сотні років існували і аж дотепер існують та мають право на існування в майбутньому. Також «Зведений словник» можна використовувати як орфографічний словник для отримання інформації про правильне написання слова, наголошування та ін. на значно більшому за обсягом лексичному матеріалі, ніж у будь-якому іншому з орфографічних словників.

1. Бібліографічний опис.

Сучасний орфографічний словник української мови: 180 000 слів /
Уклад. : В. В. Дубічинський, Н. Я. Косенко. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2009. – 1024
с. [63]

2. Інформація про кількість перевидань.

Словник не має перевидань.

3. Інформація про авторів.

Укладачі:

Дубічинський Володимир Володимирович

Косенко Наталія Яківна

Редактор *Т. Вакуленко*

Коректор *А. Бахмет*

Комп'ютерне макетування *С. Бирюков*

4. Інформація про рецензентів.

Рецензенти:

Боярова Л. Г., кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Дмитренко І. Д., доктор філологічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

5. Обсяг словника.

«Сучасний орфографічний словник української мови» містить понад 180 000 слів та словосполук.

6. Характеристика реєстру словника.

Довідкове видання містить слова, що ввійшли в ужиток порівняно недавно на той час у зв'язку з розвитком певних сфер суспільства та різних галузей науки і техніки. Також словник охоплює значну кількість лексики, зокрема, застарілі, діалектні, розмовні, жаргонні слова. У словнику подано правильне написання слів та їх форм, а також правопис складних слів, що пишуться через дефіс, і мовних одиниць, які пишуться окремо. Крім того, наведено прийменникові сполуки – прислівники, присудкові і вставні слова. Додаток 1 представляє правопис географічних назв. Додаток 2 містить правопис власних імен людей. У Додатку 3 подано найпоширеніші прізвища: слов'янські та неслов'янські.

7. Особливості словникових статей.

Слова реєстрової частини словника розміщені за абеткою. До лексичних одиниць словника належать власне слова, словосполуки, власні назви, що складаються з кількох слів. Якщо реєстрове слово має граматичний варіант написання у початковій формі чи словоформі, то всі варіанти подаються через курсивний сполучник *і*. В усіх словах та їх формах поданий наголос. Щоб уникнути сплутування, у дужках подано стисле тлумачення до слів-омонімів.

Службові слова супроводжуються відповідною позначкою із вказівкою на частину мови. В окремих випадках, коли в реєстровій частині відбито правопис сполуки слів, то в дужках курсивом наведено приклад речення, де вжито ці слова.

8. *Наявність / відсутність складних слів, їхня кількість.*

У довідковому виданні подано правильне написання слів та їх форм, а також правопис складних слів, що пишуться через дефіс, і мовних одиниць, які пишуться окремо. Довідкове видання містить понад 15 000 складних реєстрових одиниць.

9. *Інші особливості.*

Особливістю словника є те, що до певних слів курсивом подано керування, напр. :

Доріка́ти, -аю, -а́єш, *кому – чому* ;

Хворі́ти, -ію, -і́єш, *на що*.

З кожним роком українська лексикологія поповнюється найновішими виданнями орфографічних словників, які відображають сучасні проблеми написання складних слів відповідно до нових тенденцій та реалій. Це свідчить про те, що українська лексикологія активно розвивається, досліджується та удосконалюється. Однак з червня почав діяти новий Український правопис 2019 року. Від цього моменту рекомендовано застосовувати норми і правила нової редакції правопису в усіх сферах суспільного життя. Таким чином, можна зробити висновок, що сучасна українська лексикографія потребує відображення нових правил написання складних слів, особливо з частками іншомовного походження, в оновлених та доповнених виданнях українських орфографічних словників та правописів. За матеріалами нашого дослідження ми уклали орфографічний словник складних слів, написання яких відповідає правилам нового українського правопису 2019 р.

4.3. Структура словникової статті

Реєстр укладеного нами «Орфографічного словника складних слів» містить понад 400 складних реєстрових одиниць, більшість з яких загальноновживані слова, представлені також неологізми та okazіоналізми.

У реєстрі словника всі лексеми подаються в алфавітному порядку та в початковій формі.

Іменники подані в називному відмінку однини і мають вказані закінчення в родовому відмінку однини: **відеоблог**, -у. Іменники-юкстапозити, у яких відмінюються обидві частини, подаємо в родовому відмінку повністю: **артист-гуморист**, артиста-гумориста.

Після іменників жіночого роду з основою на **з, к, х** подано закінчення слова в давальному й місцевому відмінках однини та родовому множини: **деревообробка**, -и, *д. і м.* -ці; **велопарковка**, -и, *д. і м.* -ці, *р. мн.* -вок; **етноспівачка**, -и, *д. і м.* -ці, *р. мн.* -чок. Для іменників, у яких у формі родового відмінка множини з'являється випадне **о** або **е** подаються такі закінчення: **лісозаготівля**, -і, *ор.* -ею, *р. мн.* -вель. Також у словнику вказані закінчення іменників у тих випадках, коли в родовому відмінку множини, на відміну від називного, не відбувається подвоєння приголосного: **богослужіння**, -я, *р. мн.* -інь; **спецпогашення**, -я, *р. мн.* -ень; **капіталовкладення**, -я, *р. мн.* -ень.

В орфографічному словнику ми подаємо закінчення орудного відмінка однини для іменників чоловічого й жіночого роду з основою на шиплячий, м'який приголосний або на **й**, в іменниках, в яких відбувається подовження звуків: **промокампанія**, -ї, *ор.* -єю; **правоохоронець**, -я, *ор.* -ем; **політв'язень**, -зня, *ор.* -знем; **енергоносій**, -я, *ор.* -єм, *мн.* -ї, -їв; **військовослужбовець**, -вця, *ор.* -вцем; **супермодель**, -і, *ор.* -ллю.

Прикметники подаються у формі чоловічого роду називного відмінка однини, а для прикметників на **-ій** вказуються закінчення жіночого та середнього роду: **весняно-літньо-осінній**, -я, -є; **загальноосвітній**, -я, -є; **чвертьстолітній**, -я, -є.

Прислівник подається з позначкою на свою частиномовну належність: **самовільно**, присл.

Також, варто зазначити, що у реєстрі словника присутня позначка *незм. с.* (незмінюване слово), якою супроводжуються слова, які не відмінюються за родами.

Представлена структура словникової статті загалом є типовою для орфографічних словників. Водночас ми пропонуємо два нововведення.

У словнику нормативні варіантні написання вказуються через скісну риску. Це стосується складних реєстрових одиниць, які підлягають нещодавно зміненим орфографічним правилам написання складних та складноскорочених запозичених слів.

Оскільки багато сучасних неологізмів, активно вживаних у ЗМІ, є запозиченими словами, які не завжди відповідають нормам і традиціям української мови, то до деяких слів у круглих дужках ми подаємо граматично або стилістично доцільніший варіант.

4.4. Орфографічний словник складних слів

(420 слів)

аварійно-рятувальний

автограф-сесія, -ї, *ор.* -єю

автокав'ярня, -і, *ор.* -єю

аграрно-економічний

агроволокно, -а

агрохолдинг, -у

адміністративно-побутовий

аквамариново-смарагдовий

аматорсько-академічний

антибіотикотерапія, -ї, *ор.* -єю

артдиректор, -а

арттерапія, -ї, ор. -єю

арти́ст-гуморист, артиста-гумориста

архітектурно-містобудівний

асфальтобетон, -у

багатогалузовий

багатонаціональний

багатоповерхівка, -и, д. і м. -ці, р. мн. -вок

багатостраждальний

бджолосім'я, -ї, ор. -єю, мн. -сім'ї, р. -сімей, д. -сім'ям

бізнес-еліта, -и; (бізнесова еліта)

бізнес-конфлікт, -у; (бізнесовий конфлікт)

бізнес-партнер, -а; (бізнесовий партнер)

бізнес-середовище, -а; (бізнесове середовище)

бізнес-форум, -у; (бізнесовий форум)

бігборд, -а

білборд, -а

богослужіння, -я, р. мн. -інь

будматеріали, -ів

бурштинодобування, -я

бурштинокопач, -а, ор. ем

бюджетоформувальний

вежа-близнюк, вежі-близнюка

Великожитинський

велопарковка, -и, д. і м. -ці, р. мн. -вок

вершник-зверхник, вершника-зверхника

весняно-літньо-осінній, -я, -є

виконавиця-волонтерка, виконавиці-волонтерки

висококваліфікований

високопосадовець, -вця, ор. -вцем

високопродуктивний

високопрофесійний

високотехнологічний

віставка-аукціон, віставки-аукціону

віставка-персоналія, віставки-персоналії

відеоблог, -у

відеозвернення, -я, *р. мн.* -ень

відеокамера, -и

відеореюме, *незм. с.*

відеоспостереження, -я, *р. мн.* -ень

військкомат, -у

військовозобов'язаний

військово-космічний

військово-лікарський

військовослужбовець, -вця, *ор.* -вцем,

військовослужбовець-жінка, військовослужбовця-жінки

військовослужбовець-контрактник, військовослужбовця-контрактника

віщечемпіон, -а

внутрішньобудинковий

внутрішньовеєний

водно-реабілітаційний

водолічильник, -а

водопостачання, -я,

водопровідно-каналізаційний

воєнно-ідеологічний

вокально-хореографічний

вузькоколійний

газопостачання, -я

газорозподільний

гастроентерологічний

геологорозвідувальний

герой-аніматор, героя-аніматора
 герой-ліквіда́тор, героя-ліквіда́тора
 герой-чорноби́лець, героя-чорноби́льця
 годи́на-дру́га, годи́ни-друго́ї
 гормонопо́ді́бний
 граве́ць-депу́та́т, гравця́-депу́та́та
 грома́дсько-політи́чний
 гу́гл-фо́рма, -и
 гурто́житок-готе́ль, гурто́житку-готе́лю
 декорати́вно-прикладний
 де́рево-ди́чка, де́рева-ди́чки
 деревоо́бробка, -и, *д. і м.* -ці
 держа́ва-агре́сор, держа́ви-агре́сора
 державотво́рення, -я
 Держархбу́дінспе́кція, -ї, *ор.* -єю
 Держатомрегулюва́ння, -я
 держлісгосп, -у
 Держприкордонслу́жба, -и
 Держпродспоживслу́жба, -и
 держреє́стр, -у
 дефібриля́тор-моні́тор, дефібриля́тора-моні́тора
 дизай́н-ефе́кт, -у
 диктофо́н, -а
 дискогу́рт, -у
 доброво́льчий
 довгоочи́куваний
 дозві́лля-засті́лля, -я, *р. мн.* -іль
 домогоспода́рство, -а
 доро́жньо-транспорти́йний
 до́шка-профіла́ктор, до́шки-профіла́ктора

драмтеатр, -у
 душ-маса́ж, ду́шу-маса́жу
 екзитпол, -у
 еконо́міко-гуманіта́рний
 еконо́міко-техноло́гічний
 експе́рт-енерге́тик, експе́рта-енерге́тика
 електрогазозва́рник, -а
 електрокардіо́граф, -а
 електромота́жний
 електро́нно-опти́чний
 електроста́нція, -ї, *ор.* -єю
 енергоауди́т, -у
 енергозбере́ження, -я
 енергомодерніза́ція, -ї, *ор.* -єю
 енергоно́сій, -я, *ор.* єм, *мн.* -ї, -їв
 ене́ргосертифіка́т, -а
 естра́дно-симфо́нічний
 етноспіва́чка, -и, *д. і м.* -ці, *р. мн.* -чок
 євроатланти́чний
 євроінтеграці́йний
 єврокомі́сія, -ї, *ор.* -єю
 житло́во-комуна́льний
 жо́вто-блаки́тний
 загальнообов'язко́вий
 загальноосві́тній, -я, -є
 загальнотерапевти́чний
 загальноучи́лищний
 законопроє́кт, -у
 захі́дноєвропе́йський
 земле́впорядкува́ння, -я

зіркоподібний

злочинець-гастролёр, злочинця-гастролёра

зовнішньоекономічний

зовнішньоекономічний

зо́на-трансформер, зо́ни-трансформера

зубопротезний

ідеологічно-меморіальний

іко́на-ста́туя, іко́ни-ста́туї

інжене́р-програмі́ст, інжене́ра-програмі́ста

інклюзивно-ресурсний

інспе́ктор-кіноло́г, інспе́ктора-кіноло́га

інстагра́м-кни́га, -и, *д. і м.* -зі,

інстагра́м-фотографі́я, -ї, *ор.* єю

інстру́ктор-першорозря́дник, інстру́ктора-першорозря́дника

інтерне́т-аудито́рія / інтерне́т-авдито́рія, -ї, *ор.* -єю

інтерне́т-гіперма́ркет, -у

інтерне́т-нове́ла, -и

інтерне́т-радіо, *незм., с.*

інформаційно-аналітичний

інформаційно-рекла́мний

інфрачерво́ний

істо́рико-опо́рний

істо́рично-пошуко́вий

калья́н-за́клад, -у; (калья́нний за́клад)

кандида́т-новачо́к, кандида́та-новачка́

капіта́ловкла́днення, -я, *р. мн.* -ень

кардіома́ркер, -а

кардіостимуля́тор, -а

кардіохірургі́чний

кварти́рно-експлуатаці́йний

квест-кімната, -и; (квестова кімната)
 кількамільйонний
 кіноадаптація, -ї, *ор.* -єю
 кінофестиваль, -ю, *ор.* -єм
 клініко-діагностичний
 кліпмейкер, -а
 книгодрукування, -я
 коворкінг-майданчик, -а
 код-загадка, коду-загадки
 коктейль-бар, -у
 колега-режисер, колеги-режисера
 кольоротерапія, -ї, *ор.* єю
 конкурентоспроможний
 консультаційно-освітній, -я, -є
 консультпункт-школа, консультпункту-школи
 конференцзала, -и
 концептуально-завершений
 концертмейстер, -а
 корекційно-розвивальний
 короткотерміновий
 корупційно-олігархічний
 корчанин-фронтовик, корчанина-фронтовика
 кравець-закрійник, кравця-закрійника
 країна-гарант, країни-гаранта
 кредитно-грошовий
 крововтра́та, -и
 кровопідті́кання, -я
 кровотво́рення, -я
 культу́рно-інтелектуальний
 лігосмі́шник, -а

лікар-футболіст, лікаря-футболіста
 лікувально-діагностичний
 ліс-кругляк, лісу-кругляка
 лісозаготівля, -і, *ор.* -єю, *р. мн.* -вель
 літакобудування, -я
 магістр-культуролог, магістра-культуролога
 магніторезонансний
 майстер-клас, -у
 малобюджетний
 малюнок-ілюстрація, малюнка-ілюстрації
 марнотратство, -а
 масово-роз'яснювальний
 матеріально-технічний
 медико-соціальний
 медично-політичний
 медіакомпанія, -ї, *ор.* -єю
 медіатренерка, -и
 медобладнання, -я
 мейкапер-трансгендер, мейкапера-трансгендера
 металодетектор, -а
 металопрофіль, -ю, *ор.* -ем
 механіко-біологічний
 минулорічний
 містечко-бібліотека, містечка-бібліотеки
 містобудівний
 місто-меморіал, міста-меморіалу
 міськрайонний
 мітинг-реквієм, мітингу-реквієму
 мовник-учасник, мовника-учасника
 молокозавод, -у

молочнотоварний

монетно-речовий

морально-психологічний

мотель-ресторан, мотелю-ресторану

мотопікнік, -а

музикант-скрипаль, музиканта-скрипаля

мультитемпературний

м'ясопереробний

наркодиспансер, -у

науково-виробничий

нафтогазовий

національно-визвольний

національно-патріотичний

нейтронно-фізичний

низькокалорійний

новобудова, -и, р. мн. -дов

новозавітний

новонароджений

новообраний

новорічно-різдвяний

новоутворений

облада, -и

облуправління, -я

обмуздрамтеатр, -у

однодумець-соратник, однодумця-соратника

ознайомчо-освітній, -я, -є

онкогематологія, -ї, ор. -єю

онкодиспансер, -у

онкохворий

онлайн-доступ, -у; (онлайновий доступ)

онлайн-реєстрація, -ї, *ор.* -єю; (онлайнова реєстрація)
 онлайн-шопінг, -у; (онлайновий шопінг)
 оперативно-координаційний
 оператор-стрімер, оператора-стрімера
 опорно-руховий
 оптимістично-діловий
 організаційно-методичний
 ортопедо-травматологічний
 освітянин-методист, освітянина-методиста
 особа-службовець, особи-службовця
 п'ятиповерхівка, -и, *д. і м.* -ці, *р. мн.* -вок
 палац-стелаж, палацу-стелажа
 пально-мастильний
 пенсіонер-субсидіант, пенсіонера-субсидіанта
 першопрохідець, -я, *ор.* ем
 письменник-гуморист, письменника-гумориста
 письменник-публіцист, письменника-публіциста
 піар-акція, -ї, *ор.* -єю; (піарна акція)
 підприємець-субпідрядник, підприємця-субпідрядника
 пізнавальний-оглядовий
 планово-попереджувальний
 план-перехоплення, -я
 плодово-ягідний
 повітрянодесантний
 повітряно-крапельний
 повнометражний
 поетка-дебютантка, поетки-дебютантки
 поет-краснавець, поета-краснавця
 пожежно-рятувальний
 пожежно-рятувальний

політв'язень, -зня, *ор.* -знем
 понаднормовий
 попит-пропозиція, попиту-пропозиції
 порада-лайфхак, поради-лайфхаку
 посередник-перекупник, посередника-перекупника
 постановочно-продюсерський
 поштово-логістичний
 правонаступниця, -і, *ор.* -єю
 правоохоронець, -я, *ор.* -ем
 практик-дипломат, практика-дипломата
 пресбрифінг, -у
 пресконференція, -ї, *ор.* -єю
 природоохоронний
 прогнозно-аналітичний
 проєктно-кошторисний
 промокампанія, -ї, *ор.* єю
 проморолик, -а
 протест-молебень, протесту-молебню
 професійно-компетентний
 професорсько-викладацький
 профспілка, -и, *д. і м.* -ці, *р. мн.* -лок
 профстандарт, -у
 психоневрологічний
 радіоактивний
 радіомовлення, -я
 радіостанція, -ї, *ор.* -єю
 райдержадміністрація, -ї, *ор.* єю
 райцентр, -у
 режисёр-документаліст, режисёра-документаліста
 ремонтно-реставраційний

рентгенографія, -ї, *ор.* єю

ре́тротролейбус, -а

рибоохоро́нний

Рівнеавтошляхбу́д, -у

рідкокристалі́чний

різноко́льоровий

розві́дник-далекомі́р, розві́дника-далекомі́ра

рома́н-перемо́жець, рома́ну-перемо́жця

росли́нно-вершко́вий

рушникосуши́льник, -а

самові́льно, *присл.*

санато́рно-оздоров́чий

свободолюби́вість

се́лфі-зо́на, -и

Свято-Стрі́тенський

священному́ченик, -а

священнослужі́тель, -я, *ор.* -ем

се́міна́р-пра́ктикум, се́міна́ру-пра́ктикуму

серце́во-судин́ний

сестра́-бандури́стка, сестри́-бандури́стки

силови́к-високопосадо́вець, силовика́-високопосадо́вця

сі́льгосппідприє́мство, -а

сі́льра́да, -и

сі́льськогоспода́рський

скелела́зіння, -я

склопаке́т, -а

слі́дчо-опера́тивний

словосполу́чення, -я, *р. мн.* -ень

слухопроте́зува́ння, -я

слю́сар-ремо́нтник, слю́саря-ремо́нтника

сміттєзвалище, -а

СМС-інформування, -я

снігоочисний

соліст-вокаліст, соліста-вокаліста

соціально-економічний

соціально-побутовий

спеціаліст-насіннєвод, спеціаліста-насіннєвода

спецпогашення, -я, *р. мн.* -ень

спецтехскло, -а

спинально-м'язовий

спортивно-бальний

спортивно-оздоровчий

спорткомплекс, -у

спортмайданчик, -а

спортсменка-суперниця, спортсменки-суперниці

стартап-екосистема, -и

стартап-мапа, -и

стартап-організація, -ї, *ор.* -єю

стоматполіклініка, -и, *д. і м.* -ці

стопроцентний

судмедекспертиза, -и

судноплавство, -а

судово-медичний

супермаркет, -у

супермодель, -і, *ор.* -лю

сухофрукти, -ів

сюрприз-спогад, сюрпризу-спогаду

тайм-менеджмент, -у

тактико-технічний

твердопаливний

театральньо-продюсерський

телерадіоорганізація, -ї, *ор.* -єю

теплопостачальний

термомодернізація, -ї, *ор.* -єю

тонкорозпилений

торгово-розважальний

тренер-переможець, тренера-переможця

Укравтотехпром, -у

українець-інтелектуал, українця-інтелектуала

україномовний

українсько-тюркський

умовно-достроковий

урбаністично-мистецький

фахівець-перукар, фахівця-перукаря

фельдшерсько-акушерський

фестиваль-конкурс, фестивалю-конкурсу

фестиваль-ярмарок, фестивалю-ярмарку

фігура-керівник, фігури-керівника

фізіотерапевтичний

фільм-легенда, фільму-легенди

фінансово-господарський

фінустанова, -и

фірма-посередник, фірми-посередника

фотовиставка, -и, *д. і м.* -ці, *р.* *мн.* -вок

фотографія, -ї, *ор.* ею

фотозона, -и

фотомайстер, -тра, *мн.* -три, -трів

фотомистецтво, -а

фотополювання, -я

фотохудожник, -а

фронтвумен, *незм. с.*

футболка-вишиванка, футболки-вишиванки

харчоблок, -а

хитросплетений

хитросплетіння, -я, *р. мн.* -інь

хіміко-бактеріологічний

хітмейкер, -а

хореографічно-поетичний

цивільно-правовий

чвертьстолітній, -я, -є

чорно-білий

чудотворення, -я

чужорідний

швейно-вишивальний

широкомасштабний

шишкосушарка, -и

школа-переможець, школи-переможця

шлунково-кишковий

шляхово-будівельний

шляхопровід, -воду

скуре-бесіда, -и

Отже, результати проаналізованого матеріалу свідчать про те, що електронні та друковані орфографічні словники на сьогоднішній день є досить актуальними. З кожним роком українська лексикологія все більше поповнюється авторитетними виданнями, змінюються та доповнюються старіші редакції словників збільшується їхній реєстр, тому з впевненістю можна сказати, що українська лексикологія та словникарство є на досить високому рівні розвитку.

Також варто зазначити, що з появою у 2019 році нової редакції українського правопису є потреба в створенні сучасних орфографічних словників, які відповідали б новим змінам у правописі складних слів та запозичених лексичних одиниць. Можна зробити висновок, що орфографічна система української мови розвивається надзвичайно швидко, тому з появою нових складних лексичних одиниць необхідно їх досліджувати та фіксувати в сучасних орфографічних виданнях.

ВИСНОВКИ

Словотворення – одне з найбагатших джерел поповнення лексичного складу української мови. Воно органічно пов'язане з живими процесами розвитку лексики. У мові сучасних ЗМІ словотворення посідає значне місце і є особливо продуктивним в останнє десятиліття, адже дуже часто з'являється потреба у висловленні двох ідей однією лексемою. Тому, можна зробити висновок, що словотворення безпосередньо пов'язане з різноманітною діяльністю людини в суспільстві і відіграє надзвичайно важливу роль у збагаченні лексичних ресурсів сучасної української мови.

Композиція – один із найпродуктивніших способів українського словотвору, який стрімко розвивається та активно використовується як у пресі, так і в мові загалом. Юкстапозиція також широко функціонує в сучасному мовленні, а в місцевій публіцистиці вона використовується, щоб розвивати певні переносні значення, позитивне або негативне ставлення, а також для позначення назв осіб нових професій.

Мовознавці та дослідники, які простежують ті чи інші способи творення складних слів, а також українська енциклопедія – фіксують переважання у сучасній українській літературній мові складних дериватів, утворених способом основоскладання (композиції). Це пов'язано з тим, що компоненти композитів поєднуються сполучним голосним, а в юкстапозитів – усталеним порядком. Таку ж тенденцію засвідчило і наше дослідження: найпродуктивнішим способом творення складних слів є основоскладання (виявлено 195 складних лексем). Друге місце належить словоскладанню, яке теж досить продуктивне в сучасних ЗМІ (виявлено 115 іменників-юкстапозитів). Менш активним способом словотворення є аббревіація, яка характерна для іменників.

В обстежених виданнях було виявлено помилки у написанні слів з частинами **енерго-** та **промо-**. А також виявлено помилки у написанні складних слів з частинами **етно-**, **мото-**, **радіо-**. Зокрема у виданні «OGO. ua» складні слова з цими частинами пишуться через дефіс, хоча за правилом вони мають писатися

разом. Варто зазначити, що у виданні «Рівне вечірнє» не було виявлено помилок у написанні складних слів. Також, автори цього видання відповідально підходять до оформлення і написання певної інформації, послуговуючись правилами та нормами українського правопису та намагаються розвивати власне українську лексику, не замінюючи нові терміни іншомовними словами, а користуються українськими відповідниками.

Мову сучасної місцевої преси активно поповнюють такі запозичення: *бігборд, екзитпол, концертмейстер, фронтвумен, тревел-шоу, фронт-офіс, хенд-мейд, хепі-енд, б'юті-блогер, кліпмейкер, онлайн-шопінг, супермаркет, хітмейкер*. Це пов'язано з тим, що автори місцевих мас-медіа намагаються відповідати осучасненню суспільного мовлення, вживаючи запозичені слова у прямому значенні так, як вони читаються. Проте така надмірна кількість запозичень руйнує українську мову та загрожує її витісненню. Українська лексика є самодостатньою і настільки багатою, що більшість іншомовних слів можна замінити рідними відповідниками.

Найбільшу за обсягом тематичну групу сформували складні слова на позначення професійно-виробничих та науково-технічних понять. До цієї групи належать поняття зі сфери бізнесу та економіки, які характеризують професійні ділові якості людей, сучасний економічний ринок, нові види економічної діяльності. Значна частина слів цієї групи є неологізмами. Багато уживається складних слів з медичної сфери, які позначають нові методи медицини. Активно функціонують у місцевій пресі також назви осіб за професійною діяльністю та соціальним статусом. Виявлено досить багато нових слів на позначення сучасних видів професій.

Дослідивши складні слова за інтернет-порталами «Рівне вечірнє», «OGO.ua», «Вісті Рівненщини» можна зробити висновок про те, що з появою нової техніки, розвитком суспільства в сучасні ЗМІ впроваджуються неологізми та okazіоналізми, які за структурою є складними словами.

Проаналізовані орфографічні матеріали свідчать про те, що українське словникарство розвивається надзвичайно динамічно, адже має різноманітні

авторитетні орфографічні видання, які часто змінюються, доповнюються, перевидаються у зв'язку з виникненням у нашій мові великої кількості складних слів, доволі часто – неологізмів.

З появою різноманітних складних слів колосально необхідним є створення нових сучасних орфографічних словників, у яких були б представлені всі нормативні написання складних лексичних одиниць (особливо із запозиченими частками), відповідно до правил нової редакції Українського правопису 2019 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. М. Експрес-урок [Електронний ресурс] / О. М. Авраменко. – Режим доступу : <https://1plus1.ua/snidanok-z-1-1/video/bigbord-chi-bilbord-ekspres-urok>
2. Азарова Л. Є. Складання як один із способів словотвору : [монографія] / Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст. – Вінниця : УНІВЕРСУМ. – 2005. – 123 с.
3. Азарова Л. Є. Структурна організація складних слів (концепція «золотої» пропорції) : автореф. дис. д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Є. Азарова. – Київ, 2002. – 35 с.
4. Академічний тлумачний словник української мови : [в 11 т.]. – Том 5 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/nejtronnyj>
5. Бойченко Л. М. Структурно-семантичні типи аббревіатур і діапазон їх дериваційної активності в сучасній українській мові / Л. М. Бойченко // Мовознавство. – 1982. – № 5. – С. 75 – 80.
6. Булаховський Л. А. Курс сучасної української літературної мови : [у 2 т.] / Л. А. Булаховський. – Київ : Радянська школа, – 1951. – Т. 1. – 520 с.
7. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і головний ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2008. – 896 с.
8. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B3>
9. Вільний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://sum.in.ua/f/ekzyt-pol>
10. Вільний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://sum.in.ua/f/selfi>
11. Гордієнко Н. Г. Сучасні орфографічні словники: короткий огляд / Н. Г. Гордієнко. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43675/14-Hordienko.pdf?sequence=1>

12. Городенська К. Г. Префікси і префіксоїди в українській мові / К. Г. Городенська // Мовознавство. – 1986. – № 1. – С. 36 – 41.
13. Городенська К. Г. Структура складних іменників у контексті семантичного синтаксису / К. Г. Городенська // Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 26 – 34.
14. Горпинич В. О. Будова слова і словотвір / В. О. Горпинич. – Київ : Радянська школа, 1971. – 118 с.
15. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова : Морфеміка. Словотвір. Морфологія / В. О. Горпинич. – Київ : Вища школа, 1999. – 207 с.
16. Граматика англійської мови [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://grammarway.com/ua/prefixes>
17. Демська О. М. Вступ до лексикографії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 266 с.
18. Дем'янюк А. А. Композити як об'єкт дослідження в українській мові / А. А. Дем'янюк // Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика. – Вип. VIII. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. – С. 38 – 45.
19. Доленко М. Т. Складні прикметники в сучасній українській мові / М. Т. Доленко // Українська мова в школі. – 1956. – № 1. – С. 18 – 25.
20. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – Київ : Либідь, 2001. – 222 с.
21. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – Київ : Вища школа, 1965. – 424 с.
22. Каленик І. Концертмейстерська діяльність – історичний та педагогічний аспекти / І. Каленик. – Молодь і ринок. – № 3. – 2014. – С. 125.
23. Карпіловська Є. А. Конструювання складних словотвірних одиниць : на матеріалі української мови / Є. А. Карпіловська. – Київ : Наук. думка, 1990. – 156 с.

24. Клименко Н. Ф. Аббревіатура / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.] – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» імені М. П. Бажана, 2000. – 752 с.
25. Клименко Н. Ф. Композит / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.] – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» імені М. П. Бажана, 2000. – 600 с.
26. Клименко Н. Ф. Морфологічна будова композитів / Н. Ф. Клименко // Морфологічна будова сучасної української мови. – Київ : Наук. думка, 1975. – 250 с.
27. Клименко Н. Ф. Основоскладання / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.] – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» імені М. П. Бажана, 2000. – 752 с.
28. Клименко Н. Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови / Н. Ф. Клименко // Українська мова. – 2003. – № 3-4. – С. 83 – 105.
29. Клименко Н. Ф. Складне слово / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.] – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» імені М. П. Бажана, 2000. – 752 с.
30. Клименко Н. Ф. Словоскладання. Аббревіація / Н. Ф. Клименко // Словотвір сучасної української літературної мови / [за ред. М. А. Жовтобрюх]. – Київ : Наук. думка, 1979. – 500 с.
31. Клименко Н. Ф. Словотворча структура й семантика складних слів сучасної української літературної мови / Н. Ф. Клименко. – Київ : Наук. думка, 1984. – 251 с.
32. Клименко Н. Ф. Як народжується слово: наук.-попул. видання / Н. Ф. Клименко. – Київ : Радянська школа, 1991. – 288 с.

33. Климович С. М. Структурно-семантичні типи аброутворень в українській мові : автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / С. М. Климович. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
34. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці : [упоряд. та автор передмови Василь Ірещук] / І. І. Ковалик. – Івано-Франківськ – Львів, 2007. – Ч. І. – С. 21 – 170.
35. Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі / Т. А. Коць. – Київ : Логос, 2010. – 303 с.
36. Кротевич Є. В., Родзевич Н. С. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич. – Київ : Вид. АН УРСР, 1957. – 236 с.
37. Куценко В. Проблема класифікації іменникових юстапозитів (на матеріалі преси) / В. Куценко // Мовознавчі дослідження. – Донецьк : ДонДУ, 2000. – С. 82 – 89.
38. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / В. Лук'янюк. – Режим доступу : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=17377&action=show>
39. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / В. Лук'янюк. – Режим доступу : <https://www.jnsm.com.ua/cgibin/u/book/sis.pl?Article=12423&action=show>
40. Марченко В. С. Основні способи термінотворення / В. С. Марченко // Культура слова. – 1980. – Вип. 18. – С. 36 – 40.
41. Матвіяс І. Г. Курс сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Г. Матвіяс. – Київ : Радянська школа, 1962. – 163 с.
42. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / О. С. Мельничук. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/42/53392/276550.html>
43. Микульчик Р. С. Сучасні українські аббревіатури: перспективи і стан дослідження / Р. С. Микульчик // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2005. – Випуск 538: Проблеми української термінології. – С. 12 – 15.

44. Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси: структура та стилістичні функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. Я. Мислива-Бунько. – Луцьк, 2014. – 18 с.
45. Мислива-Бунько І. Я. Теоретичні аспекти вивчення складних слів в українській лінгвістиці / І. Я. Мислива-Бунько // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. № 1048. Серія «Філологія». Вип. 67.
46. Мітчук О. А. Нові слова та їх значення у мові мас-медіа Рівненщини : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. А. Мітчук. – Львів, 2006. – 17 с.
47. Нелюба А. М. Номінативно-словотвірні можливості аббревіатур / А. М. Нелюба // Збірник Харківського філологічного товариства. – Харків, 2004. – Т. 10. – С. 233 – 241.
48. Павленко Л. П. Складні іменники-оказіоналізми в поетичному контексті / Л. П. Павленко // Укр. мова і літер. в шк. – 1983. – № 8. – С. 33–35.
49. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія. – К.: Наук. думка, 1978. – 201 с.
50. Плющ М. Я. Словотвір / М. Я. Плющ // Сучасна українська літературна мова / [за ред. А. П. Грищенка]. – Київ : Вища школа, 1997. – С. 254–304.
51. Попова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. О. Попова. – Запоріжжя, 2005. – 19 с.
52. Пустовіт Л. О. Оказіоналізм / Л. О. Пустовіт // Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – Київ : Вид-во «Укр. енцикл.», 2000. – С. 400.
53. Радомська Л. А. Вивчення обсягу поняття «юкстапозит» у сучасному мовознавстві [Електронний ресурс] / Л. А. Радомська. – Донецький національний університет, 2015. – 7 с. – Режим доступу :

http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4975/Vivchennya_obsyagu_ponyattya_yuxtapozit.pdf

54. Родзевич Н. С. Про будову складних слів у сучасній українській мові / Н. С. Родзевич // Українська мова в школі. – 1952. – № 6. – С. 10 – 19.
55. Рудь О. М. Структура, семантика та функціонування складних прикметників в українському поетичному мовленні ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. М. Рудь. – К., 2002. – 21 с.
56. Русанівський В. М. Народження слова / В. М. Русанівський // Українське мовознавство. – 1974. – № 2. – С. 46–50.
57. Середюк М. Г. Аббревіатури і співвідносні з ними слова та словосполучення / М. Г. Середюк // Українське мовознавство. – Київ : Вища школа, 1981. – Випуск 9. – С. 18 – 25.
58. Словник-довідник сучасної української мови: Разом. Окремо. Через дефіс: Близько 60 000 слів / Укладачі Т. К. Співак, О. О. Якименко. – Х. : ФОП Співак В. Л., 2009. – 528 с.
59. Словотвір [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://slovotvir.org.ua/words/front-ofis>
60. Сологуб Н. М. Мовний портрет Яра Славутича / Н. М. Сологуб. – Київ : Дніпро ; Вінніпег : Українська Вільна Академія Наук, 1999. – 152 с.
61. Сологуб Н. М. Мовний світ Олеся Гончара / Н. М. Сологуб. – Київ : Наук. думка, 1991. – 140 с.
62. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (На матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – Київ : Пугач, 2005. – 388 с.
63. Сучасний орфографічний словник української мови: 180 000 слів / Уклад. : В. В. Дубічинський, Н. Я. Косенко. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2009. – 1024 с.
64. Termin. in. ua [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://termin.in.ua/strim-stream>
65. Тронь К. Л. Аббревіатури в українській мові та їх відображення у словниках / К. Л. Тронь // Мовознавство. – 1969. – № 1. – С. 63 – 66.

66. Туровська Л. В. Аббревіатури-неологізми в сучасній українській термінології / Л. В. Туровська // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. – Київ, 2009. – С. 51 – 52.
67. Турчак О. М. Юкстапозиція як один із способів творення okazіоналізмів у мові преси 90-х років ХХ ст. / О. М. Турчак // На ниві української філології : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 72–78.
68. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.: іл.
69. «Українська мова». Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. – 3-є вид., зі змінами і доп. – Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с.: іл.
70. Український орфографічний словник: Близько 155 тис. слів / Уклад. : В. В. Чумак та ін.; Відп. ред. В. М. Русанівський. – 4-е вид., переробл. і доповн. – К. : Довіра, 2005. – 1069 с. – (Словники України).
71. Український правопис (2019) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>
72. Український правопис : [наукове видання] / ред. Є. І. Мазніченко, Н. М. Максименко, О. В. Осадча. – Київ : Наукова думка, 2010. – 290 с.
73. Шевчук О. С. Аналіз творення слів під час вивчення частин мови / О. С. Шевчук. – УМЛ. – Донецьк, 1990. – № 9. – С. 30.